

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ÖZEL AD KAYNAKLI SÖZLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Efsun BİLGİN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

MART – 2015

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ÖZEL AD KAYNAKLI SÖZLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Efsun BİLGİN

(Y1212.250021)

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

MART – 2015



T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Yüksek Lisans Programı Y1212.250021 numaralı öğrencisi Efsun BİLGİN'in "TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ÖZEL AD KAYNAKLI SÖZLER" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 13.02.2015 tarih ve 2015/04 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *ay.b.i.g!*... ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *Kabul* ...edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :13/03/2015

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ

.....
[Signature]

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Vahit TÜRK

.....
[Signature]

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Dinara DUİSEBAYEVA

.....
[Signature]

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Türkçe Sözlük’te Özel Ad Kaynaklı Sözler” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(13/03/2015)

Efsun BİLGİN

ÖNSÖZ

Dil deyince akla sözlük ve dil bilgisi gelir. Bu iki konu, dil dediğimiz bir bütünün iç içe geçmiş başlıca iki unsurudur. Sözlük, geçmişin; söz dizimi ise, şimdinin ve geleceğin dilidir. Bir başka ifadeyle, sözlük, dilin geçmişteki; söz dizimi ise, şimdi ve gelecekteki eksenidir.

Sözlük birimleri, bilindiği gibi, çok değişik yollarla türetilmiş ve sözlükteki yerlerini almışlardır. Sözlük birimlerinin çoğu, biçim ve anlam değiştirmeleri yoluyla elde edilmişlerdir. İşte anlam değiştirme yollarından biri de özel adların genelleştirilmesidir. Bizim tez çalışmamız, bugünkü Türkiye Türkçesi sözlüklerinde yer alan bu tür sözlük birimlerini konu edinmektedir.

Sözlük birimleri, toplumun geçmişteki başarılarının toplamına işaret ederler. Sözlüğü, seslerinden yapımlarına, anlamlarından söz dizimindeki işlevlerine kadar, dil biliminin her düzleminde inceleyip açıklamaya çalışan kolu, sözlük bilimi (lexicology) olarak bilinmektedir.

Biz, yüksek lisans tezimizi sözlük bilimi dalından seçtik; çünkü yüksek lisans dersleri sırasında Dil ve Edebiyat Terim ve Kavramları derslerimizde anlam değiştirme yollarıyla ilgili konu çok hoşumuza gitmişti. Saymaca (symbolic) bir yapı olan dilin ve dil birimlerinin öğretilme (metaphoric) dediğimiz yeni saymacalarla yeni anlamlar kazanıyor oluşunu hayranlıkla izlemiştik. İşte bu ilgi çekici sözlük birimlerindeki anlam değiştirme yollarından biri olan sanal ve kültürel öğretilmelerden ‘Özel Adların Genelleşmesi’ (Generalisation of proper names) konusunu tez çalışması olarak seçtik.

Temel kaynak olarak Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlük (2011) yayını kullandık. Türkçe Sözlük’te yer almayan, açıklanmayan, açıklamaları yeterli olmayan veya yanlış olan özel ad kaynaklı sözlükler başka kaynaklarda da aradık ve bu konuda derleyebildiğimiz sözlükleri bir araya getirmeğe çalıştık. Tez çalışmamız sırasında karşılaştığımız güçlükleri aşmamızda büyük desteğini gördüğüm hocam Prof. Dr. Günay Karaağaç’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Mart-2015

Efsun BİLGİN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Sözlük Yapısı	1
1.2. Özel Ad Bilgisi.....	2
1.3. Özel Adların Genelleşmesi	3
2. SÖZLÜK	5
3. SONUÇ	40
KAYNAKLAR	41
ÖZGEÇMİŞ	42

KISALTMALAR

Alm.	: Almanca
Ar.	: Arapça
Çin.	: Çince
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
Hint.	: Hintçe
hık.a.	: Halk adı
İng.	: İngilizce
İt.	: İtalyanca
Jap.	: Japonca
k.a.	: Kişi adı
Lat.	: Latince
Mac.	: Macarca
mrk.a.	: Marka adı
Rus.	: Rusça
T.	: Türkçe
TS	: Türkçe Sözlük
y.a.	: Yer adı
Yun.	: Yunanca

TÜRKÇE SÖZLÜK'TE ÖZEL AD KAYNAKLI SÖZLER

ÖZET

Bu çalışmada, 145'i kişi adı, 99'u yer adı, 17'si marka adı ve 14'ü halk adı kaynaklı olmak üzere, toplam 275 söz, özel ad kaynaklı söz olarak incelenmiştir. Burada yer alan 275 sözden ve çeşitli alanlara ait 13 tanesi, Türkçe Sözlük'te hiç yer almamaktadır: (evangelik, galilean, kaliforniyum, klark, lego, montafon, oblamov, safizm, teflon, vashington, kalaşnikof, selpak, volkmen).

Çalışmamızda yer alan sözlerden ancak 6 tanesi Türkçede genelleşmiş sözlerdir (abdal, amerikan, astragan, bağdadi, behçet, selpak). Geriye kalan 269 tanesi ise, alındıkları dillerde özel addan genel ada dönüşmüşlerdir ve bunlar, teolojiden biyolojiye, kimyadan astronomiye kadar çeşitli bilim dallarına ait sözlerdir. Bu 269 sözün hemen hemen hepsi, bütün dünya dillerinde kullanılmaktadır.

Bu çalışmanın bize öğrettiği bir başka önemli bilgi ise, bu 275 sözden 164'ünün Türkçe Sözlük'te özel ad kaynaklı olduklarının belirtilmemiş olmasıydı: abdal, ağustos, akademi, alpinizm, amonyak, amper, apaş, artezyen, astragan, atari, atlas, ayandon, bankalit, barem, bagdadi, begonvil, behçet, bermuda, bikini, blucin, boksit, bordo, boykot, brovning, buji, çarliston, daltonizm, damasko, deyyus, dimi, eflatun-platonik, ekose, evangelik, fayton, fermiyum, firancala, firavun, galvaniz, galilean, giyotin, goblen, gravyer, hamburger, hindi, italik, itriyum, jakoben, japone, jorjet, kadmiyum, kaliforniyum, kamber, kantaron, kaşmir, kavat, kayseri, kestane, klark, kokimbit, kolofan(1-11), kolonya, konyak, kravat, kuruş, kirit, küriyum, labrador, lahuraki, lanarkit, lasteks, lavsonit, lego, linç, linolyum, linotip, lipari, lütesyum, magnezyum, mahunya, makadam, malaga, mangan, manganez, manolya, manyetizma, maraton, maroken, mart, martin, maun, maydanoz, mayıs, mayonez, mazoşist(mazohist), mazurka, medüz, merinos, merkür, merserize, miknatis, mısır, mont, montafon, morfin, mozole, muslin, narkotik, narkoz, narsist, naylon, nemrut, neptün, nergis, newton, nikotin, nobelyum; oblamov, om(ohm), onanizm, orkit, ozalit, panik, pantolon, parkinson, parmıcan, parşömen, parya, perlon, permiyen, platonik, polyester, polonyum, ponje, pulman, reglan, renyum, rimel, rokfor, roman, rutenyum, sabo, sadist, safizm, sandviç, sardalya, sardunya, saten, satsuma, satürn, sezaryen, sini, siren, siyenit, siyonist, süet, şal, şampanya, şarapnel, şetlant, şoven, teflon, temmuz, terbiyum, tergal, terilen, topaz, turkuaz, tül, tüvit, ütopya, vashington, vat.

Anahtar Kelimeler: Sözlükler, Adlar, Özel Adlar, Özel Adların Genelleştirilmesi, Adlaşma.

THE WORDS ORIGINATED FROM PROPER NAMES IN (TS)

ABSTRACT

In this study 275 proper name originated words -145 person names, 99 place names, 17 brand name and 14 peoples' names- are analysed. From those 275 words 13 of them belonging to different fields takes place in Turkish Dictionary: (evangelik, galilean, kaliforniyum, klark, lego, montafon, oblamov, safizm, teflon, vaşington, kalaşnikof, selpak, volkmen).

6 of the words are generalized words in Turkish Language: (abdal, amerikan, astragan, bağdadi, behçet, selpak, volkmen). 269 of them generalised proper names in the language they are borrowed from. Those 269 words belong to varying fields like theology, biology, chemistry and astronomy. All of the 269 words are used almost in all languages all over the World.

Another important fact revealed by this study is that 164 of those 275 words are not defined as derived from proper names in Türkçe Sözlük: abdal, ağustos, akademi, alpinizm, amonyak, amper, apaş, artezyen, astragan, atari, atlas, ayandon, bankalit, barem, bagdadi, begonvil, behçet, bermuda, bikini, blucin, boksit, bordo, boykot, brovning, buji, çarliston, daltonizm, damasko, deyyus, dimi, eflatun-platonik, ekose, evangelik, fayton, fermiyum, firancala, firavun, galvaniz, galilean, giyotin, goblen, gravyer, hamburger, hindi, italik, itriyum, jakoben, japone, jorjet, kadmiyum, kaliforniyum, kamber, kantaron, kaşmir, kavat, kayseri, kestane, klark, kokimbit, kolofan(1-11), kolonya, konyak, kravat, kuruş, kirit, küriyum, labrador, lahuraki, lanarkit, lasteks, lavsonit, lego, linç, linolyum, linotip, lipari, lütesyum, magnezyum, mahunya, makadam, malaga, mangan, manganez, manolya, manyetizma, maraton, maroken, mart, martin, maun, maydanoz, mayıs, mayonez, mazoşist(mazohist), mazurka, medüz, merinos, merkür, merserize, mıkknatis, mısır, mont, montafon, morfin, mozole, muslin, narkotik, narkoz, narsist, naylon, nemrut, neptün, nergis, newton, nikotin, nobelyum; oblamov, om(ohm), onanizm, orkit, ozalit, panik, pantolon, parkinson, parmıcan, parşömen, parya, perlon, permiyen, platonik, polyester, polonyum, ponje, pulman, reglan, renyum, rimel, rokfor, roman, rutenyum, sabo, sadist, safizm, sandviç, sardalya, sardunya, saten, satsuma, satürn, sezaryen, sini, siren, siyenit, siyonist, süet, şal, şampanya, şarapnel, şetlant, şoven, teflon, temmuz, terbiyum, tergal, terilen, topaz, turkuaz, tül, tüvit, ütopya, vashington, vat.

Key Words: Dictionarie, Nouns, Proper Names, Generalisation of the proper names, Nominalisation.

1. GİRİŞ

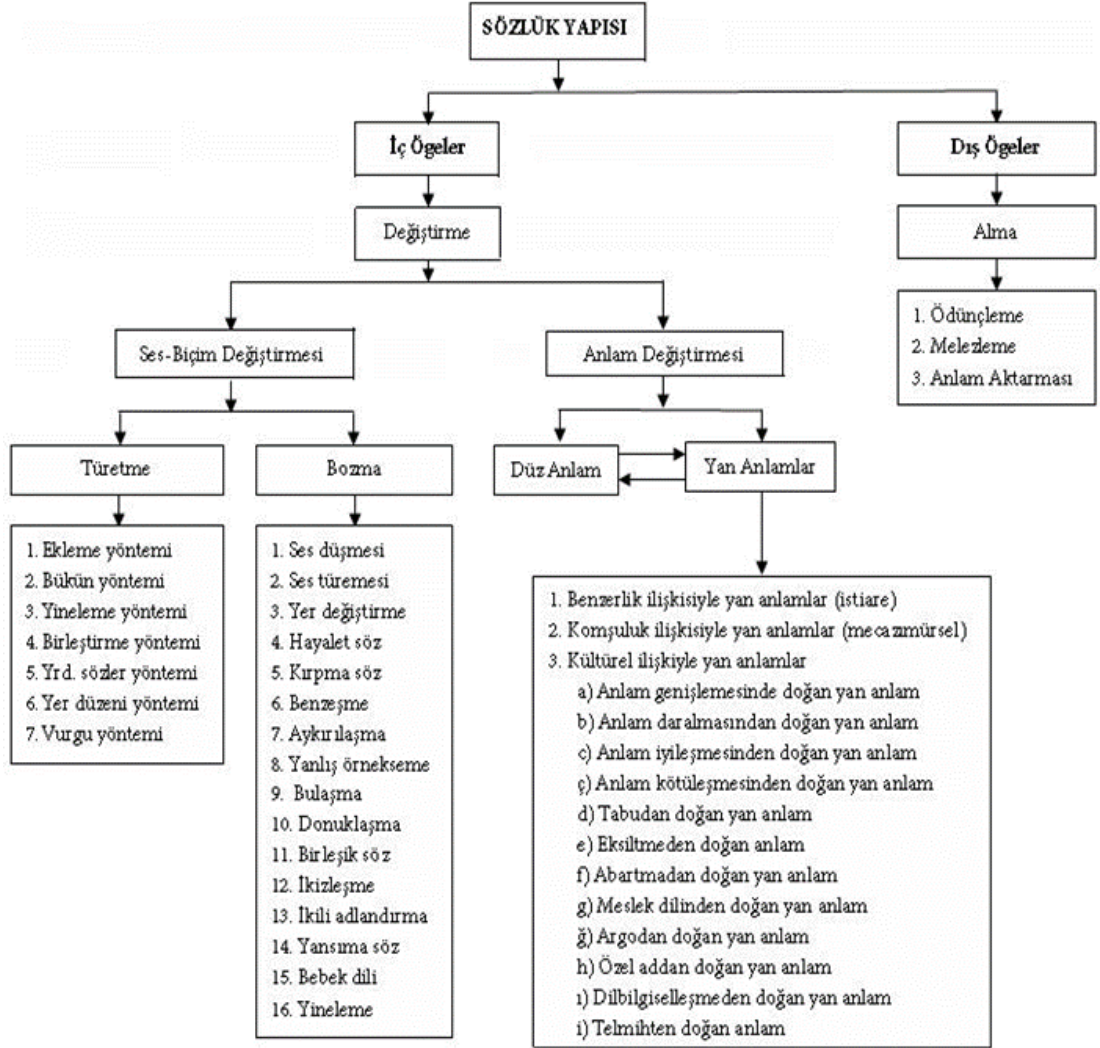
1.1. Sözlük Yapısı

Sözlük ve dil bilgisi, saymaca ve öğretilmeli göstergelerden oluşan dil dediğimiz yapıyı oluşturur. Bir dilin bütününün veya o dilin bir bölümünün sözcüklerini içeren esere sözlük denir. Herhangi bir dile, bölge veya meslek diline, bir kişiye veya bir esere ait sözcüklerin toplamı, o dil, bölge, meslek, kişi veya eserin sözlüğünü oluşturur.

Bir dil göstergesinin seslerden oluşan fiziksel yapısı, sözlük birimidir. Sözlük birimleri, sosyal uzlaşmalara dayalı nedensiz genellemelerden ibarettir: “Sözlük birimleri, varlık ve eylem adlarından oluşurlar, varlık ve eylemlerin özelliklerine ineksizin, onları kavramlar halinde bildirirler. Ayrı ayrı varlık ve bilgilerin belirli ve benzer ölçekler içinde birleştirilmesi, genelleme ve kavramlaştırma olarak bilinir. Bu bakımdan da sözlük birimleri, sosyal olan genellemelerdir ve kuşaklar arasında aktarılan bir sosyal mirası temsil ederler.” (Karaağaç, 2011, 841).

Sözlük, bir dil topluluğunun geçmişte edindiği bilgilerin adlarını kapsar. Bütün dillerde, dilin söz varlığı, başlıca iki temel kaynağa dayanmaktadır: “Birincisi, var olan öğeleri ses ve anlamca *değiştirme*; ikincisi ise, başka dillerden *alma*’dır. Bu yüzden, her dilin söz varlığı, *iç öğeler* ve *dış öğeler* diye ikiye ayrılır. Toplumlar başka dillerde üretenlerin yeni bilgilerini ise, üreticilerinin verdikleri adlarıyla anarlar. Alıntılar, eski bilginin adı-yeni bilginin adı zincirinde kopukluklar yaratırlar. Kısacası, iç öğeler kendi yaratmalarımızın, dış öğeler ise başka toplumlardan ve başka dillerden öğrendiklerimizin adlarıdır.” (Karaağaç, 2011, 839).

Çizelge 1.1: Sözlük yapısı



Toplumlar da kişiler gibi yeni bilgilere ancak eski bilgileriyle ulaşabilirler ve bu noktada, eski bilginin adı üzerinde ses-biçim veya anlam değişikliğine gidilir: “Bir dilin kullanıcıları, yeni bir bilgiye kendileri ulaşmışsa, bilgiyi doğrudukları anda, o dilin ses-biçim veya anlam yapısında gerçekleştirdikleri değiştirmelerle yeni bilginin adını da elde ederler. Dil kullanıcısını biçim (türetme) ve anlam (iğretileme) değişikliklerine zorlayan, temelinde düşünmenin veya üretmenin yattığı bu doğum anıdır. Kısacası, öz türetmelerde, bilgi ile adı aynı anda doğarlar. Burada, bilgi ile adı arasında bir öncelik-sonralık ilişkisi yoktur. Bu nokta, şüphesiz, eski bilgiler temelinde yeni bilgilerin üretim sancılarının çekildiği, emek ve düşüncenin eski bilgileri zorladığı, yeni bilgilerin doğum anıdır. Gerçekliğin değiştiği, dünyanın yeniden kurulduğu bu anda, üreten ve düşünen insanın kullanabileceği başlıca iki yol vardır:

- a. Eski bilgilerin adları üzerinde biçim değiştirmeleri, yani türetme ve bozmalar yapmak.
- b. Eski bilgilerin adları üzerinde anlam değiştirmeleri, yani benzerlik, komşuluk veya kültürel (sanal) iğretilemeler yapmak.” (Karaağaç, 2011, 844).

1.2. Özel Ad Bilgisi

Özel adlar, dil birimlerinin anlamsız kullanıldıkları biricik alandır. Burada varlık ile adı arasında sosyal bir uzlaşa yoktur. Bu konuda, Dil Bilimi Terimleri sözlüğü şunları anlatmaktadır:

“Herhangi bir dilin söz varlığı içinde, genel adlardan ayrı, özel ad olarak kullanılan ayrı bir malzemesi yoktur. Özel ad, dilin sahip olduğu genel malzemedен bir veya birkaçının değişik bir kategoride kullanılmasıdır. Özel adlar, bir dilin sözlüğünden veya gramerinden seçilen yapıların, tek bir varlığa ad oluşundan ibarettir; her özel adın genel ad halinde, genel ad olarak bir yaşantısı, bir anlamı vardır. Genel ad, sözlüğün, dil ve düşünce dünyasının bir üyesi olurken, özel ad, genel adın belirli bir fonksiyonla kullanımından ibarettir.

a. Özel adlar ancak genel ad kaynaklı olabilir: Özel adlar, genel adlar gibi bir sistem oluştururlar ve bu sistem, dilin özel adlar dışındaki sistemiyle çakışır. Burada da dil sisteminin bütün unsurları işin içindedir. Dil, bütünüyle adlandırmacı bir yapıdır; her düzlemdeki dil birliği, bir adlandırmadan ibarettir. Adlar, dilin sahip olduğu ad malzemesinden türetilebilir, yapılabılır ve böylece her defasında, her yeni varlığa yeni bir ad yaratılır; özel ad vermelerde de, her yeni varlığa yeni bir ad bulunur. Özel adlandırmalarda, türetme ve “yaratma” değil, “bulma” söz konusudur.

b. Özel adlar, genel adlardan daha çok değişikliğe uğrarlar: Yazının tutuculuğundan ve birleştiriciliğinden yoksun yaşanan eski devirler boyunca, özel adlarda büyük ses değişikliklerinin görüldüğü hepimizce bilinen bir olgudur. Bunun yanında, özel adlarda görülen değişmeler, yani özel adların kurduğu söz-varlık ilişkisinde yaşananlar, anlam değişmeleri değil, ad değiştirmeleri şeklinde ortaya çıkmaktadır.

c. Özel adların başka dillerde anlam karşılıkları yoktur, ikinci bir dile çevrilemezler: Özel adların genel ad kaynaklı olmalarına rağmen, başka dillere çevrilememeleri, onların, herhangi bir dil ve düşünce dünyasının üyesi olmadıklarını

gösterir.

ç. Özel adların çoklukları yoktur: Özel adlar, tek olarak vardılar ve çoklukları yapılamaz. Çokluk eki taşıyan özel adlar, sayı değil, topluluk ifadeli çokluklardır.

d. Özel adlarda anlam olayları görülmez: Özel adlar, başka özel adlarla veya genel adlarla eş anlamlılık, zıt anlamlılık, mecaz, benzetme, anlam daralması, anlam genişlemesi, anlam iyileştirmesi, anlam kötüleştirilmesi, tabu, vb. gibi komşuluk ilişkilerine ve dolayısıyla anlam değişikliklerine sahip değildirler ve bütün bu değişimlere kapalıdır.

e. Özel ad-varlık ilişkisi nedenlidir: Özel adlar, bu bakımdan yansıma sözlere benzerler. Bütün dillerde, sözlerin büyük bölümünün ses ve anlamları *nedensiz* olarak ilişkilendirilmiş olmakla birlikte, anlamların işaretlerce açıkça ortaya konduğu iletişim sistemleri de vardır ve bu sözlerin sesleri, gösterdikleri varlıkları 'taklit' ederler, bu sözlerdeki ses ve anlam ilişkisi *nedenlidir*."

1.3. Özel Adların Genelleşmesi

Bu olay, ansiklopediden sözlüğe giden yoldur. Özel ad, işaret ettiği varlığın herhangi bir özelliğinin öne çıkması ve herkesçe bilinir olması noktasında, genel ad haline gelebilir. Bu olay, ansiklopediden sözlüğe giden yoldur. Genel adların özel ada dönüşmesinin ters yönlü bir eşi de vardır: Özel adlar da genel ada dönüşebilirler, genelleşebilirler. Genel adın bilinen özelliklerinden herhangi birini taşımağa başladıkları andan itibaren, zaten dilin ses, sözlük veya söz dizimi malzemesinden alınan, anlamca boşaltılmış olan bu yapı, işaret ettiği varlıkla ilgili bir bilginin adı olarak tekrar sözlüğe dönmüş demektir.

Sözlüklerdeki sözler, belirli bir yer ve zamanda çeşitli ilgililerle ve dili kullananların ancak küçük bir bölümünün tercihi ile tek tek varlıklara ad olarak verilir. Bu adlandırmada, söz, anlamıyla değil, adı geçen küçük grubun başlangıçta kurduğu ilişkinin zamanla unutulması yüzünden sadece sesi ile bir görev yüklenir. Özel ad dediğimiz şey, herhangi bir dil unsurunun anlam (*langue*) kısmıyla değil, sadece ses (*parole*) kısmıyla kullanılışdır ve özel ad ile işaret ettiği varlık arasında, toplumun bütünü tarafından kabul görmüş bir sosyal uzlaşma yoktur. Bu yüzden ki ansiklopedilerde, sözlüklerde ve çeşitli söz dizinlerinde, özel adlar, diğer sözler gibi komşu bilgi ve kavramların adlarıyla değil, adı oldukları kişi

veya varlığın bulunduğu yer, yaşadığı tarih ve coğrafya vs. gibi dil dışı özellikleriyle tanımlanırlar.

Görülüyor ki bir dilin sözlüğünden seçilmiş bazı sözler, anlamlarından arındırılarak (*asemantication*), dili kullananların küçük bir grubunca yaratılmış ilgilerle çeşitli kişi ve varlıklara ad olarak verilir. Kişi veya varlıkların bu özel adları, bazen, işaret ettikleri kişi ve varlıkların herhangi bir özelliğinin herkese ulaşmasıyla, tekrar dilin dünya tablosuna, dilin anlam örgüsüne geri dönerler, sözlüklerine girerler.

2. SÖZLÜK

abdal (< Ar. *abdal* < *hlk.a.*: *Abdal* < *Heftal, Haptal*): 1. Safeviler devrinde İran'da ve daha sonra da Anadolu'da yaşayan Türk oymaklarından biri. 2. Gezgin derviş. 3. Dilenci kılıklı, üstü başı perişan kimse (TS). [M.s. 10. Yüzyılda ortaya çıkmış bir sözdür; bu yüzden, bu sözü, Arapça *bedel* sözüyle ilişkilendirmek mümkün değildir. Sözün gerçek kaynağı, m.s. 5 ve 6. Yüzyıllarda Kafkaslar ve Orta Doğu tarihinde önemli bir rol oynayan *Heftalit / Eftalit / Haptal / Aptal* veya *Akhun* diye bilinen kavmin adıdır. Tebriz-Basra çizgisi üzerinde devlet kuran ve samimi Müslüman ve gerçek tasavvuf düşüncesinin temsilcisi olarak bilinen *Heftalit* Türkleri, değişik yerlerde *abdallu, kızılbashlu, abdali, dürrani* gibi adlarla ortaya çıkmışlar ve bütün Asya'ya yayılmışlardır. Bu düşüncenin temsilcileri, Anadolu'ya da Basra taraflarından *abdallu, abdali, torlak* adlarıyla gelirler.]

adam (< Ar. *Ādem* < *k.a.*: *Adem*): 1. İnsan. 2. Erkek kişi. 3. İyi yetişmiş, değerli kimse. 4. Birinin yanında ve işinde bulunan kimse. 5. Birinin yararlandığı, kullandığı kimse. 6. Birinin sözünü dinleyen, nazını çeken kimse, kayıırcı. 7. İyi huylu, güvenilir kimse. 8. (belirsizlik zamiri yerine), Herkes, kim olursa olsun. 9. Görevli kimse. 10. Bir alanda derin bilgisi olan veya bir alanı benimseyen. 11. Eş, koca (TS). [Din kitaplarına göre ilk insan].

ağustos (< İt. *August* < *k.a.*: *Lat. Augustus Caesar*): Yılın sekizinci ayı (TS). [*Ağustos* sözü, Roma İmparatoru *August Caesar*'ın adından gelmiştir. August Caesar, Cleopatra'nın öldüğü zamana rastladığı için, bu ayın, takvimde bulunduğu yere yerleştirilmesini istemiştir.]

akademi (< Fr. *académie* < *y.a.*: *Academos*): 1. Yüksekokul. 2. Çıplak modelden yapılmış insan resmi. 3. Bilginler, yazarlar, sanatçılar kurulu. (TS). [*Akademi* adı, Atina yakınlarındaki *Akademeia* adlı bir zeytinlikten gelir. Grek düşünür Eflatun, matematik, doğa bilimleri ve yönetim biçimi gibi çeşitli konularda öğrencilerine bu zeyinlikte ders vererek onları eğitiyordu. Eflatun'un m.ö. 4. yüzyılda ders verdiği bu tarla, tarihteki ilkokul, ilk akademi olarak kabul edilir. Eflatun'un akademi

geleneğini, onun ölümünden sonra, felsefesini benimseyen öğrencileri sürdürdüler. Akademi’de kendisini yetiştirmiş öğretmenler ve yetişmekte olan öğrencilerin en çok ilgi gösterdikleri konular sanat, edebiyat ve müzik yanında çeşitli bilim konularıydı. Bizans İmparatoru Jüstinyen, M.s. 529’da, Akademi'nin çalışmalarına son verdi.]

algoritma (< *Fr. algorithme* < *k.a.: Ar. al-Harezmi*): Orta Çağda ondalık sayı sistemine göre son zamanlarda ise iyi tanımlanmış kuralların ve işlemlerin adım adım uygulanmasıyla bir sorunun giderilmesi veya bir sonuca en hızlı biçimde ulaşılması işlemi, Harezmi yolu (TS). [*Algoritma* sözü, m.s. 9. Yüzyılda yaşamış ve sayıları kullanarak aritmetik problemleri çözen algoritmanın kurucusu, *Ebu Abdullah Muhammed İbn Musa el-Harezmi*’nin adından gelmektedir.]

alpinist (< *Fr. alpiniste* < *y.a. Alpenin*): Dağcı (TS). // **alpinizm** (< *Fr. alpinisme*): Dağcılık (TS). [*Alpinist* ve *alpinizm* sözlere, dağlara ve özellikle de Alp dağlarına tırmanan kişi, yani dağcı ve dağcılık anlamlarıyla Fransızca da doğmuştur.]

alyon (< *k.a.: Fr. Antoine Alleon*): Çok zengin kimse (TS). [*Alyon* sözü, Fransa’da 19. Yüzyılda yaşamış *Antoine Alleon* adlı zengin bir kişi ve onun ailesinin adından gelmektedir.]

amerikan (< *Fr. américain* < *k.a.: İt. Amerigo Vespucci*): Pamuktan düz dokuma, amerikan bezi, kaput bezi (TS). [Türkçenin bu anlamdaki *amerikan* sözü, *amerikan bezi* sözünden gelir. Amerika kıtası ise, adını İtalyan tüccar ve gezgini *Amerigo Vespucci*’den alır.]

amonyak (< *Fr. ammoniacque* < *y.a.: Lat. Ammon*): 1. Azot ve hidrojen birleşimi olan, keskin kokulu bir gaz. 2. İçinde bu gazın eritilmiş bulunduğu su, nişadır ruhu (TS). [*Amonyak* sözü, Libya’da *Jupiter Ammon* tapınağının bulunduğu bölge < Eski Mısır tanrısı *Amun*’un adından gelmiştir.]

amonyum (< *Fr. ammonium* < *k.a.: Lat. Ammon*): 1. Amonyaklı tuzlarda maden rolü oynayan bir birleşim kökü. 2. Amonyum sülfat, amonyum karbonat vb. elde edilen amonyum nötr sülfat (TS). [*Amonyum* sözü, Libya’da *Jupiter Ammon* tapınağının bulunduğu bölge < Eski Mısır tanrısı *Amun*’un adından gelmiştir.]

amper (< *Fr. ampère* < *k.a.: André Marie Ampère*): Elektrik akımında şiddet birimi (TS). [*Amper* sözü, Fransız fizikçi *André Marie Ampér*’in (?-1836) adından gelmiştir.]

angora (< *İt. Angora* < *y.a.: Lat. Ancyra*): Ankara keçisinin kılından, Ankara tavşanının tüyünden veya bunların karışımından yapılmış kazak, vb. (TS). [Türkçedeki *angora* sözü, Ankara'nın İtalyanca ve Fransızcadaki biçimi olan *Ancyra* sözünden gelmektedir.]

angström (< *Fr. angström* < *k.a.: Angström*): A simgesiyle gösterilen, metrenin on milyarda biri değerine eşit olan ışık dalgalarını ölçme birimi (TS). [*Angström* sözü, İsveçli fizikçi *Anders Jonas Angström*'ün adından gelmiştir.]

apaş (< *Fr. apache* < *h.k.a.: Apache*): Hayta, külhanbeyi (TS). [*Apache* sözü, Amerika'daki Kızılderili topluluklarının büyük bir bölümünü oluşturan *Apache* kavim adından gelmektedir.]

artezyen (< *Fr. artésie* < *y.a.: Artois*): Burgu ile delinerek açılan ve suyu yükseğe fişkırtan kuyu (TS). [*Artezyen*, adını, Fransa'nın kuzeyinde Fransa'nın tarihsel ve kültürel yapısında önemi büyük olan ve kuyularıyla ünlü *Artois* bölgesinden almıştır.]

astragan (< *Fr. astrakan, astracan* < *y.a.: T. Astrahan*): 1. Birkaç günlük karakul kuzusunun kıvrıkcık ve parlak postu. 2. Bu posttan yapılan (TS). [*Astragan*, Kazakistan'da yünü pek makbul olan karakül cinsi koyunların yetiştirildiği bir bölge olan *Astrahan* adından gelmiştir.]

atari (< *Fr. atari* < *marka a.: Atari*): Bilgisayar tipinde, elektronik oyun aracı (TS). [*Atari*, video oyunlarını icat eden şirketlerden birinin adıdır.]

atlas II (< *Yun. atlası* < *k.a.: Atlas*): 1. Eski Yunan mitolojisinde omuzlarında dünyayı taşıyan dev adam. 2. Dünyanın, bir ülkenin, bir bölgenin fiziksel ve siyasal coğrafyasıyla ekonomi, tarih gibi konularda toplu ve tutarlı bilgi vermek amacıyla bir araya getirilmiş haritalar kitabı. 3. Bir konuyu açıklamak amacıyla hazırlanmış levhaların, resimlerin tümü ve bunları içeren kitap. 4. Boyun omurlarının üstten birincisi, atlas kemiği (TS). [*Atlas*, Yunan mitolojisinde Klymene ile Iapetos'un onüç çocuğundan biriydi. Atlas, Olympos'a saldırınca, Zeus tarafından gökkubbeyi omuzlarında taşımakla cezalandırılmıştı. Bu yüzden, tıp biliminde kafatasını taşıyan ilk omura da atlas adı verilmiştir. Atlas'ın Zeus ile savaşmak istemesi üzerine Zeus, Atlas'a daha büyük bir ceza verir: Atlas, sonsuza kadar dünyayı sırtında taşıyacaktır.]

ayandon (< *Yun. aya andonis* < *k.a.: Aya Andonis*): 28 Ocak'ta başlayan fırtına (TS). [*Ayandon* fırtınası, adını, *Aya Andonis*'ten almaktadır.]

aynştanyum (< *Alm. Einsteinium* < *k.a.: Albert Einstein*): Atom sayısı 99 olan, uranyumun sürekli ısınmasıyla veya termonükleer tepkimeler sırasında oluşan yapay element (TS). [Bu element, adını, ünlü Alman fizikçi *Albert Einstein* (1879-1955)'den almaktadır.]

bağdadı (< *Ar. Bağdādī* < *y.a.: Bağdād*): 1. Ağaç direkler üzerine çakılmış çıtalara sıva vurularak yapılan duvar veya tavan. 2. Yapılarda kullanılan çıta (TS). [Bağdat'taki mimaride kullanılmış bir yapı malzemesi olmalıdır.]

bakalit (< *Fr. bakélite* < *k.a.: H. L. Baekeland*): Formaldehit ile bir fenolün yoğunlaşması sonucu elde edilen yapay reçine (TS). [*Bakalit*, adını, 1909'da bakaliti icad eden *H. L. Baekeland*'ın adından almıştır.]

barem (< *Fr. bareme* < *k.a.: Barreme*): Devlet memurlarının maaşlarının derece ve tutarlarını düzenleyen sistem ve çizelge (TS). [*Barem* sistemi, Fransız matematikçi *Bertrand François Barreme* (1649-1703) tarafından bulunduğu için].

begonya (< *Fr. begonşa* < *k.a.: Michel Begon*): Begonyagillerden, anayurdu tropikal Amerika ve Asya olan, dekoratif yaprakları ve renkli çiçekleri için evlerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, pek çok çeşidi bulunan bir bitki (TS). [*Begonya* adı, Fransız botanikçi *Charles Plumier* tarafından eski Fransız kolonisi olan Haiti'nin valisi *Michel Begona*'nın adına atıf yapılarak ortaya çıkmıştır.]

behçet (< *k.a.: T. Behçet* < *Ar. behcet*): Behçet hastalığı, ağızda, gözde ve döl yolu çevresinde oluşan yaralar biçiminde ortaya çıkan ve vücudun bütün organlarına geçen, bir hastalıktır. (TS'de yok). [*Behçet* hastalığının adı, bir kan damarı hastalığı olan ve bugün kendi adıyla anılan hastalığı ilk defa tanımlayan Türk bilgini *Hulusi Behçet* (1889-1948)'in adından gelmiştir.]

bermuda (< *Fr. bermuda* < *y.a.: Bermuda*): Dizlere kadar inen dar ve kısa pantolon (TS). [*Bermuda*, bu şortun İngiliz ordusunun çöl ikliminde ve tropikal iklimlerde kullandığı askeri üniformadan gelmiştir < *Bermuda*]

bikini (< *Fr. bikini?* < *y.a.: Bikini*): Yüzerken veya güneşlenirken giyilen, iki parçadan oluşan kadın giysisi (TS). [*Bikini* adı, ABD'nin atom bombası denemeleri yaptığı Büyük Okyanus'taki *Bikini* adasından gelmiştir. İki parçalı bu giysiyi Fransız modacı *Louis Reard*, 1946 yılında tanıttı. Modacı giysisinin tanıtımını yapmadan beş beş gün önce, *Bikini Adası*'nda ABD nükleer denemesi yapılıncaya, modacı da, bu deniz giysisine bikini adını verdi.]

blucin, cin (< *İng. blue-jeans* <*mrk.a.: Jean*): 1. Mavi renkli dayanıklı kumaş, çadır bezi. 2. Bu bezden dikilen giysi (TS). [15.-17. Yüzyıllarda Akhisar ve Denizli çevrelerinde bol bol pamuk yetiştiriliyordu. Türk pamuğu ince olmadığı için pek tutulmaz ve yapılan kaba pamuklu elbiseleri, fakir köylüler giyerdi. Daha sonra bu kaba ve pamuklu kumaşlar, kirlı bir görüntü vermesinler diye, Hindistan'dan getirilen mavi boya veya civit boya ile boyanmağa başlandı. İlk *kot* pantolon (*blue jeans*), 1850 yılında Levi Strauss tarafından yapılır. Bu altın arama döneminde bir madencinin kendisine; normal pantolonların madenlerde çabuk yırtılıp eskidiğini söylemesi üzerine, Strauss elindeki kalın kumaştan dayanıklı bir pantolon yaptı. Türkçede *kot* (< Lat. *cotton*) olarak bilinen *blucin*, bir marka olarak 1958 yılında tescil edilmiştir.]

boksit (< *Fr. bauxite* < *y.a.: Baux*): Korindon; bileşimi alüminyum oksit olan, cam parlaklığında, saydam ve türlü renklerde, elmastan sonra en sert olan mineral (TS). [Alüminyum, boksit denilen bir maden filizinden çıkarılır. *Boksit*, adını, 1821 yılında bu maden filizinin bulunduğu Fransa'nın Provence iline bağlı *Baux* köyünden almıştır.]

bordo (< *Fr. bordeaux* < *y.a.: Bordeaux*): 1. Mora çalan kırmızı renk, şarap tortusu rengi. 2. Bu renkte olan (TS). [*Bordo*, adını, Fransa'nın şaraplarıyla ünlü *Bordeaux* şehrinin bordo renkli şaraplarından almıştır.]

boycot (< *İng. boycott* <*k.a.: Charles Boycott*): 1. Bir davranışı veya bir işi yapmama kararı. 2. İsteklerini elde edebilmek için, bir kimse, topluluk veya ülkeyle her türlü ilişkiyi kesme (TS). [*Boycot* sözü, İngiltere'deki Toprak Savaşı sırasında, toprak ağası *Captain Charles Boycott* (1832-1897)'un soyadından gelmiştir. Lord Erne, 1880'de ürünlerin az olması yüzünden topraklarında çalışan halka %10 indirim yapmayı önerdi. Eylül ayında, çiftçiler, %25 indirim olması için bu durumu protesto ederler. Bunun üzerine, Charles Boycott da, 11 kiracının işine son verir. İşçileri organize eden Charles Stewart Parnell, halka bu insanlarla iletişimlerini kesmelerini ve onları yok saymalarını önerdi. Bu olay, bu tür davranışların adı olarak kaldı.]

boyna, boyana (< *İt. bayonne* < *y.a.: Bayonne*): Sandalı kıçtan yürüten kısa kürek (TS). [*Boyna*, adını, Fransa'nın güneybatısında, Akitanya bölgesindeki Pyrénées-Atlantiques eyaletindeki *Bayonne* şehrinden alır. Bask dilinden gelen bu şehir, süngüleri (bayonet) ve orkinos avında kullanılan balıkçı tekneleriyle ünlüdür.]

brezil (< *İsp. brasil* < *y.a.: Brezilya*): Kendisinden kırmızı boya çıkarılan bir ağaç ve bu ağacın odunu (TS). [*Brezil*, adını, Amazon Ormanlarında yetişen ve kırmızı renkli olan bir ağacın adıdır. Bilindiği gibi, *Brezilya*, brezil yetişen ülkedir. Portekizce ve İspanyolca yoluyla bütün dünyaya yayılmıştır.]

brovning, browning (< *k.a.: İng. Browning* < *k.a.: Jonathan Browning*): Namlusu 7,65 mm çapında olan otomatik tabanca (TS). [Bütün ateşli silahlar taşı çakmaklarla ateşlenirken, Amerika'nın Tennessee eyaleti Nashville kentinde *Jonathan Browning* adlı 21 yaşındaki bir genç, 1826 yılında silahçılık mesleğini seçti. O yıllarda kapsüllü ateşleme yeni yeni başlıyordu. J. Browning, önce, iki mükerrer atışlı tüfek yapmayı başardı. Sonra da bir tanesinde yan yana beş atış yatağı bulunan tabancayı yaptı.]

buji (< *Fr. bougie* < *y.a.: Bujiyah*): Motorlarda ateşlemeyi sağlayan iki elektrodu ve porseleni bulunan düzenek (TS). [*Buji*, adını, Cezayir'in *Kabuliyen* bölgesindeki *Bujiyah / Bougie* şehrinden almıştır. Balmumu üretimi ve ticaretiyle ünlü oluşu yüzünden, bu şehir, *buji*'ye ad olmuştur.]

cebir, cebr (< *Ar. cebr* < *k.a.: El-Cabir*): Zor, zorlayış, cebir kullanmak bir işi yaptırmak için zora başvurmak (TS). [*Cebir*, adını, *El-Cabir Bin Hayyam*'ın adından alır. Bu bilgin, cebirsel ifadeleri ve denklemleri bulan ve kullanan ilk kişidir.]

cizvit (< *Fr. jésuite* < *k.a.: Jesus*): İsa Derneği denilen bir Hristiyan derneğin üyesi (TS). [1540'ta kurulan *Jesus Derneği* üyesi olan kişi]

çarliston (< *y.a.: İng. Charlestown*): 1. Birinci Dünya Savaşından sonra yaygınlaşan dans türü. 2. Bu dansın müziği. 3. Sivri uçlu, uzun ve kalın, tatlı, yeşilimsi biber, çarliston biber (TS). [*Çarliston*, adını, 1920'lerde Güney Karolina'da bir bölge olan *Charleston*'dan alan biber cinsi veya dansı]

daltonizm (< *k.a.: Fr. daltonisme*): Renk körlüğü (TS). [*Daltonizm*, adını, *John Dalton* (1766-1844) İngiliz fizikçi, kimyacı ve meteoroloji uzmanı. Bu bilgin renk körlüğü üzerine de çalıştığı için, hastalığa onun adı verilmiştir.]

dalya (II) (< *k.a.: Fr. dahlia*): Yıldız çiçeği (TS). [İsveçli botanikçi (1791) *Andreas Dahl*'in adından]

damasko (< *İt. damasco* < *y.a.: Ar. Dımışk*): Çoğunlukla döşemelik olarak kullanılan, keten ve ipek karışımı bir tür kumaş (TS). [*Damasko*, adını, Şam şehrinin eski adı olan *Dımışk* sözünden alır.]

daniska (< y.a.: Leh. *Danzig*): Bir şeyin en iyisi (TS). [*Daniska* sözü, Polonya'nın bir liman şehri olan *Danzig*'ten gelir.]

deyyus (< Ar. *deyyūs* < k.a.: Lat. *Teos* ~ Grek. *Zeus*): Karısının veya kendisine çok yakın bir kadının iffetsizliğine göz yuman kimse anlamında sövgü sözü (TS). [Türkçe Sözlük'te bu şekilde anlamlandırılan *deyyus* kelimesi, Hint-Avrupa kavimlerinin dilindeki "tanrı" anlamlı sözün Grekçe biçiminin Arapçaya, anlam kötüleşmesine uğratarak alınmış şeklidir. İng. *god* ~ Far. *huda* ~ Far. *div* ~ Lat. *divine* ~ Grek. *teos* (Kluge) > Ar. *deyyus*.]

dimi (< y.a.: Ar. *Dımışki*): Pamuklu bir kumaş (TS). [*Dimi*, adını, Şam şehrinin eski adı olan *Dımışk* sözünden alır.]

dingo (< Yun. *dingo* < k.a.: *Dingo*): Tramvay atlarının değiştirildiği Taksim'deki *Dingo* adlı Yunan kökenli yurttaşın adı (TS). [Atlı tramvaylar zamanında, Şişhane yokuşunu çıkabilmek için kullanılan atlar, Taksim'in bugünkü sular idaresi binasının yerinde bulunan ahırda dinlendirilirdi. Bu ahır ise, *Dingo* adlı bir Rum yurttaş çalıştırıyordu.]

dinyakos (< k.a.: Yun. *Dinyakos*): 1960'lı yıllarda İstanbul'da Rum asıllı kunduracı *Dinyakos* tarafından üretilip satılan bir tür spor ayakkabısı (TS). [*Dinyakos* spor ayakkabısı, adını, spor ayakkabılarında ağır çiviler yerine plastik çiviler kullanan *Dinyakos Usta*'dan almıştır.]

donkişot (< k.a.: İsp. *Don Quichotte*): Gereği yokken yiğitlik göstermeye kalkışan kimse (TS). [*Donkişot* bilgisi, İspanyol romancı *Miguel de Cervantes Saavedra*'nın romanı ve *Don Quichotte* adlı başkahramanından çıkarılmıştır.]

dumdum (< y.a.: Hint. *dumdum* < *Dum Dum*): Bedene girdikten sonra dağılan kurşun yada mermi, ilkin XIX. Yüzyılda, Hindistan'ın Batı Bengal bölgesindeki *Dum Dum* kentinin silah fabrikasında yapılmış olan, çekirdeğinin dışı çelikten, ucu haç biçiminde çentikli, çarptığı yerde bu uç açılıp genişleyerek kurşunu dağıtan ve dolayısıyla çok tehlikeli, büyük yaralar açan bir tüfek kurşunu (TS). [*Dumdum* adı, kuzey Hindistan'daki *Dum Dum* şehriden gelmektedir; çünkü bu tür kurşun, ilk defa orada yapılmıştır.]

dürzi (< Ar. *Durzi* < k.a.: *Durzi*): Suriye'de yaşayan ve kendilerine özgü mezhepleri olan bir müslüman topluluğu (TS). // **dürzü** (< Ar. *durzi*): Ağır bir aşağılama ve

küfür sözü olarak kullanılır. [*Dürzi* sözü, dürzilik inancının kurucusu *Muhammed bi İsmail ed-Derezi* adından gelmiştir.]

eflâtun (< *Ar. eflâtûni* < *k.a.: Eflatun*): 1. Açık mor renk. 2. Bu renkte olan (TS). [Bu renk, ünlü Yunan filozofu *Eflatun (Plato)* ve öğrencilerinin giydikleri elbiselerin rengi idi.] bk. **platonik**.

ekose (< *Fr. écosais* < *kavim. a.: Ecosse ~ Scottish, Scotch*): Çeşitli renk ve büyüklükteki karelerden oluşan desen veya kumaş (TS). [*Ekose*, adını, İskoçların (*Ecosse*) giydiği kumaştan alır.]

erbin, erbiyum (< *Fr. erbine* < *y.a.: Ytterby*): Erbiyum oksit veya erbiyum hidroksit, simgesi Er, atom sayısı 68, atom ağırlığı 167,2 olan, doğada çok az bulunan, kullanım alanı bulunmayan bir element (TS). [*Erbiyum*, adını, İsveç'teki *Ytterby* adası ve o adadaki şehirden almıştır.]

eros (< *Fr. érôs* < *k.a.: Yun. Eros*): 1. Aşk tanrısı, Venüs yani Çoban Yıldızı. 2. Cinsel eğilim ve isteklerin tümü (TS). [*Eros* ve *erotik* sözleri, tanrı *Eros*'un adından gelmiştir. Yunan mitolojisinin aşk tanrısıdır.]

evangelik (< *k.a.: Fr. Evangelique*): 1. Dört İncilden birini yazan. 2. İsa'ya olan inançla kurtuluşa önem veren, protestan (TS'de yok). [*Evangelique*, dört *İncil*'den birini yazan kimse.]

fahrenheit (<*k.a.: Alm. Daniel Fabriel Fahrenheit*): Erimekte olan buzun sıcaklığını 32, kaynar suyun buhar sıcaklığını 212'de gösterebilecek biçimde derecelenmiş bulunan bir tür sıcakölçer (TS). [Mucidi Prusyalı fizikçi *Fahrenheit* (1686-1736) olan sıcaklık ölçeği ve ölçü birimi.]

farad (< *İng. farad* < *k.a.: Michael Faraday*): Elektrik sığa birimi. [*Farad*, adını, İngiliz fizik ve kimya bilgini *Michael Faraday*'dan almıştır.]

fayton (< *Yun. phaeton* < *k.a.: Phaéton*): 1. Dört tekerlekli, tek körüklü, genellikle çift atlı binek arabası. 2. Sıcak deniz kenarlarında yaşayan, perdeayaklılardan, uzun kuyruklu bir kuş (TS). [*Fayton*, adını, güneş tanrısı Helios ile Chymene'nin oğlu *Phaéton*'dan almıştır.]

fermiyum (< *Fr. fermium* < *k.a.: İt. Enrico Fermi*): Aynştaynyumla aynı zamanda bulunan ve simgesi Fm, atom sayısı 100, atom ağırlığı yaklaşık 257 olan yapay bir

element (TS). [*Fermium* sözü, İtalyan asıllı Amerikalı ünlü fizikçi *Enrico Fermi* (1901-1954)'nin adından türetilmiştir.]

fernez (< *Fr. fernez* < *k.a.: Maurice Fernez*): Sünger toplamak için kullanılan makineli dalma aracı (TS). [*Fernez*, adını, Fransız mucit *Maurice Fernez* (1885-1952)'den almıştır.]

fes (< *y.a.: Ar. Fas*): Şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püskülü olan, silindir biçiminde başlık (TS). [*Fes*, adını *Fas*'tan almıştır.]

firancala (< *İt. Frangiula* < *hllk.a.: Frank*): İyi nitelikli undan yapılan uzun ekmek (TS). [*Firancala* sözü, Avrupa'nın eski kavimlerinden olan *Frank* adından türetilmiştir.]

firavun (< *Ar. Fir'avn* < *k.a.: Firavun*): 1. Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan. 2. Kibirli, suratsız ve kötü yürekli kimse. 3. İskambil kâğıtlarıyla oynanan bir çeşit oyun (TS). [*Firavun*, Eski Mısır'da krallara verilen unvandır. Bu unvan ise, tanrı Horus'un yeryüzündeki simgesi ve güneş tanrısı Ra'nın Firavun adlı oğlunun adıdır.]

florantin (< *İt. florantine* < *y.a.: Floransa*): 1. Floransalı. 2. Dokumacılıkta bir tür kabartma çizgili ipek kumaş (TS). [*Florantin*, adını İtalya'nın *Florensa* kentinden alan bir kumaştır.]

galibarda (< *k.a.: İt. guiseppe garibaldi*): Mora yakın koyu kırmızı, kızıl (TS). [*Galibarda*, adını, *Giuseppe Garibaldi* (1807-1882)'den almıştır. *Garibaldi*, İtalyan Devletinin kuruluşunda öncülük etmiş ve İtalyanlar tarafından çok sevilen bir kahramandır.]

galilean (< *İt. galilean* < *k.a.: Galileo Galilei*): Eski zamanlarda Yahudilerin Hristiyanlara verdikleri ad; kafir (TS'de yok). [*Galileo Galilei* (1564-1642), çağdaş bilimin temellerini atmış, bir fizikçi, matematikçi, gökbilimci ve felsefecidir. Galileo, zamanına kadar süren Aristoteles'in dogmatik düşünce akımından ve Kutsal Kitap'tan şüphe duyarak Orta Çağ'daki bilim anlayışında devrim yaratmış ve çağımızın bilim anlayışını kurmuştur.]

galvaniz (< *Fr. galvanie* < *k.a.: İt. Luigi Galvani*): 1. Bir şeye elektrik akımı uygulama. 2. Bir metali çinkoyle kaplama, madensel bir parçanın sıcakta daldırma tekniğiyle erimiş çinkoya batırılması (TS). [*Galvaniz* sözü, kas ve sinir hücrelerinin

elektrik ürettiğini keşfeden İtalyan *Luigi Galvani* (1737-1798)'nin soyadından gelmektedir.]

gauss (< *Alm. Gauss* <*k.a.: Carl Friedrich Gauss*): Manyetik alanın şiddet birimi (TS). [*Gauss* sözü, *Carl Friedrich Gauss* (1777-1855)'un soyadından alınmıştır. Bu Alman kökenli bilgin, matematik, analiz, sayılar kuramı, astronomi gibi birçok bilim dalının önde gelenlerinden biridir.]

giyotin (< *Fr. guillotine* < *k.a.: Joseph-Ignace Guillotin*): 1. Fransa'da ölüm cezasına çarptırılanların başını kesmek için kullanılan araç. 2. Basımevi vb. yerlerde kağıtları kesmek için kullanılan araç (TS). [*Giyotin* sözü, Fransız *Dr. Joseph-Ignace Guillotin* (1738-1814)'in adından gelmiştir. Dr. Joseph-Ignace Guillotin, giyotinin aracının doğrudan kaşifi olmamasına rağmen, ölüm cezalarını uygulamak için mekanik bir aracın kullanılmasını istedi ve böyle bir araç yapıldı. İşte bu yapılan aracın zamanla kendi adı ile anılması üzerine, ailesi hükümetten bu aracın adının kullanılmamasını istedi ve sonunda da aile soyadını değiştirmek zorunda kaldı.]

goblen (< *Fr. gobelin* < *k.a.: Jehan Gobelins*): 1. Kanaviçe veya telleri sayılabilecek türde kumaş üzerine renkli iplikle yapılan özel bir işleme. 2. Bu tür işlenmiş kumaş (TS). [*Goblen* sözü, 16. Yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan *Jehan Gobelins* ailesinin adından gelmektedir. Gobelinler, IV. Louis devrinde Fransa dokuma sanayisini kurarak işe başlamışlardır.]

gravyer (< *Fr. gruyère* <*y.a.: Gruyère*): İsviçre'de yapılan bir tür sarı ve yağlı peynir (TS). [*Gruyère*, adını, İsviçre'de peynir üretimiyle ünlü *Gruyère* bölgesinden almıştır.]

hafniyum (< *Alm. Hafnium* < *y.a.: Dan. Hafnia*): Atom numarası 105 olan, kaliforniyum atomlarının, azot çekirdekleriyle bombardımanından elde edilmiş yapay element (TS). [*Hafniyum*, Kopenhagen'in Latince'deki eski adı olan *Hafnia* sözünden gelmektedir.]

hamburger (< *Alm. hamburger* <*y.a.: Hamburge*): İki dilim yuvarlak sandviç ekmeği arasına yerleştirilen yassı bir köfte ile yapılan bir sandviç türü (TS). [Almanya'nın *Hamburg* şehrinde bir tüccar, 19. Yüzyılda, ticaret amacıyla gittiği Orta Asya'da Tatar Bifteğini görür ve bu yiyeceği Almanya'ya getirerek Hamburg Bifteği olarak sunar.]

haydut (< *Mac. hajduk, hajtani* < *k.a.: T. hayda-*): Silahlı soygun yapan, yol kesen kimse. (TS). [*Haydut* sözü, *Mac. haytani* “haydamak, gütmek”; *hajduk, hajdamak* “çobanlar > haydut, eşkıya” sözünden türemiştir.] TS’de düzeltilmelidir.

haymatlos (< *Alm. Heimatlos*): Vatansız, yurttaşlık hakkını yitirmiş, hiçbir devletin yurttaşı olmayan, yurdu olmayan, yurtsuz kimse (TS). [*Haymatlos* sözü, çok değişik nedenlerle yurtlarından ayrı düşmüş insanlar topluluğunun adının sıfatlaşmış biçimidir.]

hertz (< *Alm. hertz* < *k.a.: H. R. Hertz*): Elektromanyetik dalgaların sıklık birimi, Hz simgesiyle gösterilen ve bir saniyede bir titreşim yapan devirli bir olayın frekansına eşit olan frekans birimi (TS). [*Hertz* sözü, elektromanyetik dalgalar üzerindeki çalışmalarıyla ünlü Alman bilgin *Heinrich Rudolf Hertz* (1857-1894)’den gelmektedir.]

hıdrellez (< *k.a.: Ar. Hizr + Ar. İlyās*) 1. Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü. 2. Her yılın 6 Mayıs gününde kutlanan geleneksel bayram (TS). [Hızır ve İlyas, bir hükümdarın ordusunda iki askerdir. Hükümdar ölümsüzlük suyunu aramak üzere ordusuyla yola çıkar. Hızır ve İlyas ordudan ayrılırlar. Yolculuk sırasında, bir deniz kıyısında, çantalarından kurutulmuş balık çıkarırlar. Bu sırada, deniz suyu balığa sıçrar ve balık canlanır. Bu sırada bir melek gelir. Hızır ve İlyas’ın kıyamete dek yaşayacaklarını, Hızır’ın karada, İlyas’ın ise denizde insanlara yardımcı olacağını bildirir. 6 Mayıs, böyle bir günün anısına kutlanır.]

hindi (< *İng. Turkey bird, Indian bird* < *hlc.a.: Hint*): XV. Yüzyılda evcilleştirilerek Amerika’dan bütün dünyaya yayılan, tavukgillerden, boyun ve baldırları çıplak, parlak esmer tüylü, kümes hayvanlarının en büyüğü (TS). [*Hindi*, dünyaya Amerika’dan yayılmış bir kümes hayvanıdır. Kristof Kolomb’un batı Hint adalarını Amerika sanması, Kızılderililerin İndian diye adlandırılmasına yol açmıştı. Türkçede çulluk diye bilinen, hindiye benzeyen, ama çok daha küçük ve eti çok daha lezzetli bir kuş vardır. Amerika’nın keşfinden epeyce önce, İngiliz tüccarlar, bu lezzetli kuşu öğrendiler ve İngiltere’ye ihraç ettiler. Çulluk eti, İngiltere’de pek sevildi ve Türk kuşu (*Turkey bird* > *turkey*) olarak adlandırıldı. Yıllar sonra, Amerika’nın keşfi gerçekleşti ve İngilizler, oradaki hindiye bizim çulluk ile karıştırdılar ve hindiye de *Turkey bird, Indian bird* olarak adlandırdılar. Bu yüzden, yeni dünyanın birçok

köşesi, İndian ülkesi sanılarak, ‘hindi’ anlamı sözlerle anıldı: *india, peru, ethiopia* ‘hindi’]

hobi (< *İng. hobby* <*k.a.: Robin, Robby*): İş ve meslek dışında kalan ve severek yapılan, dinlendirici, oyalayıcı uğraş (TS). [*Hobi* sözü, *Robin, Robby* kişi adının bir dal biçimidir.]

holmiyum (< *y.a.: Alm. < Holmia*): Holmiyum, atom numarası 67, atom ağırlığı 164,94, oksidi açık sarı renkte, tuzları portakal sarısı renginde olan, seyrek bulunan bir element (TS). [*Holmiyum*, adını, holmiyumun elementinin çok bulunduğu İsveç’in *Stockholm* adının bir dal biçimidir.]

insülin, ensülin (< *Fr. insuline, insulin* <*y.a.: İnsulin*): Pankreas tarafından salgılanan, kan şekeri düzeyini ayarlayan, birçok hücre için büyüme faktörü olarak görev yapan, protein yapılı bir hormon (TS). [*İnsülin*, adını, doku boyama tekniğiyle, mikroskopla incemeye pek uygun olmayan pankreas dokusunu inceleyip, buradaki salgı bezlerinin dokusunda ada (insulin) gibi öbekler belirleyen ve bunların insülin ürettiği keşfeden Alman anatomi ve patoloji bilgini Paul Langerhans’tan alır. İnsülin: Langerhans adacığı]

ispenç (< *hfk.a.: İsp. Spain*): 1. Çok küçük boylu bir tavuk ve horoz türü. 2. Ufak tefek olduğu halde kabadayılık taslayan kimse. 3. Osmanlıda tarımla uğraşan hristiyanlardan alınan vergi (TS). [Osmanlı döneminde Hollanda’dan Doğu Avrupa’ya getirilen ve hristiyanlar tarafından yetiştirilen *paçalı bodur* (booted bantam), Osmanlılarca da sevilmiş ve beslenmeye başlanmıştır. Bu nedenle de ad verilirken Osmanlının tarımla uğraşan hristiyan reayadan topladığı vergi anlamına gelen *ispenç* sözü kullanılmıştır. Hırçın tabiatta olmalarından dolayı da bazen *cin tavuğu* olarak anılmışlardır.]

italik (< *Fr. Italique* <*k.a.: İtaly, Italia*): Eğik yazı (TS). [*İtalya* adı ise, adını, efsanevi kurucu *İtalus*’un adından]

itriyum (< *İng. itrium* < *y.a.: Ytterby*): Atom numarası 39, atom ağırlığı 88.92, yoğunluğu 4.6 olan, seryum filizlerinde bulunan, gri renkli değerli bir element (TS). [*İtriyum* elementi, adını, İsveç’teki *Ytterby* yer adından almıştır. İlk kez, 1797 yıllarında türetilmiştir.]

jakar (< *Fr. jacquard* < *k.a.: Joseph Marie Jacquard*): 1. Her çözgü ipliğinin başlı başına hareket ettiği mekanik dokuma tezgahı. 2. Bu tezgahda dokunmuş karmaşık

desenli kumaş (TS). [*Jakar* perde, adını, *Joseph Marie Jacquard* (1752-1834) tarafından geliştirildiği için adını mucidinden almıştır.]

jakoben (< *Fr. jacobin* < *y.a.: Rue St. Jacques, Jacobus*): Halk adına kamuoyunun karşı olmasına rağmen, devrimci girişimlerde bulunan kimse, seçkin azınlık devrimcisi, devrimci demokrat, tepeden inmeçi, dayatmacı (TS). [*Jakoben* sözü, adını, Paris'teki *Rue St. Jacques* (Lat. *Jacobus*) bölgesinden ve buradaki dernek adından alır.]

jakuzi (< *İng. jaccuzi* < *k.a.: Jacuzzi Bross*): Güçlü bir burgaç gibi döndürerek vücuda masaj yapan banyo küveti (TS). [*Jakuzi*, adını, amerikalı pompa imalatçısı *Jacuzzi Bross*'un adından almıştır.]

japone (< *Fr. japonais* < *h.k.a.: Japon*): 1. Omuz kesimi bulunmayan, bol ve geniş kollu elbise. 2. Kolsuz kadın giysisi (TS). [*Japone* sözü, *Japon* sözünden türetilmiştir.]

jarse (< *Fr. Jersey* < *y.a.: İng. Jersey*): 1. İpekli veya yünlü, esnek dokunmuş kumaş. 2. Bu kumaştan yapılmış veya gevşek örülmüş giyecek (TS). [*Jarse* sözü, Fransa'nın kuzeyinde, Manş Denizinde İngiltere'ye bağlı bir ada olan *Jersey*'den gelmektedir.]

jilet (< *İng. gilette* < *k.a.: King Camp Gillette*): İnce çelikten yapılmış iki yanı ya da tek yanı keskin tıraş bıçağı (TS). [*Jilet*, adını, jileti icat eden kişi olan *King Camp Gillette* adından almıştır.]

zorjet (< *Fr. georgette* < *k.a.: Georgette de la Plante*): 1. Buruşuk veya çok bükümlü, genellikle pamuk iplikleri ile dokunmuş bir kumaş. 2. Bu kumaştan elde edilen giysi vb. (TS). [*Zorjet*, adını, Fransız modacı *Georgette de la Plante*'den almıştır.]

jul (< *İng. joule* < *k.a.: James P. Joule*): Bir cisim üzerine uygulanan bir newtonluk gücün uygulama noktasını, kendi doğrultusunda bir metre yer değiştiren iş birimi (TS). [*Jul*, adını, ünlü İngiliz fizikçisi *James Prescott Joule* (1818-1889)'den almıştır.]

kadmiyum (< *İng. cadmium* < *y.a.: Yun. Kadmeia*): Atom numarası 48, atom ağırlığı 112.40, yoğunluğu 8.6 olan, 320 derecede eriyen, gümüş beyazlığında,

elektrik ve seramik sanayisinde kullanılan yumuşakça bir element (TS). [*Kadmiyum*, adını, Yunanistan'daki *Kadmeia* yer adından almıştır.]

kalas (<y.a.: Rom. *Galantz*): 1. Kalın biçilmiş uzun tahta. 2. Ahşap yapılarda kiriş olarak kullanılan kalın biçilmiş uzun tahta. 3. Kaba, anlayışsız, kereste (TS). [*Kalas*, adını, Romanya'nın doğusunda, Moldovya bölgesinde olup bugün Moldovya Cumhuriyeti'nde kalan *Galati* şehrinden almıştır. Osmanlı İmparatorluğu devrinde Eflak-Boğdan denilen bugünkü Romanya'nın *Galantz*, *Galati* iskelesinden getirilen "kalın biçilmiş uzun tahta" için ad olmuş ve böylece, şehrin özel adı, bir kereste türünün adı olmuştur.]

kalaşnikof (<k.a.: Rus. *Mihail Timofeyeviç Kalaşnikof*): Asıl adı AK47 olan, Rus yapımı ve bütün dünyada çok tutulan bir hafif makineli tüfeğin yaygın adı (TS'de yok). [*Kalaşnikof* tüfeği, adını, Rus general ve silah tasarımcısı *Mihail Timofeyeviç Kalaşnikof* (1919-2013)'un adından almıştır.]

kaliforniyum (< y.a.: İng. *californium* < *California*): Atom numarası 98, atom ağırlığı 244 olan, aktinit grubundan yapay bir radyoaktif element (TS). [*Kalifornium*, adını, Amerika, Berkeley'deki ilk defa elde edildiği *California Radyasyon Merkezi*'nden almıştır.]

kaliko (< Fr. *calicot* <y.a.: Hint. *Kalküta*): Pamuk iplikleriyle yapılan ilk cilt bezi, hasse bezi (TS). [*Kaliko*, adını, ilk defa dokunduğu Hindistan'daki *Kalküta* şehrinden almaktadır.]

kalvinizm (< Fr. *calvinisme* <k.a.: Jean Calvin): Kalvencilik, Fransa'da, papaz Jean Calvin'in 1532 yılında kurduğu, Papa'nın yetkisine karşı çıkan, Tanrı ile kul arasında hiçbir otoritenin giremeyeceğini söyleyen ve hıristiyanlığı eski sadeliğine döndürmek gerektiğini öne süren, katolikliğe aykırı bir hıristiyan öğretisi (TS). [*Kalvinizm* adı, *Jean Calvin* (1509-1564) adından türetilmiştir.]

kamber (<k.a.: Ar. *Kanber* < *Kanber*): Sadık kişi, sadık köle (TS). [*Kamber*, Hz. Ali'nin can yoldaşı *Kanber* olup, Türkçede 'sadık kişi' anlamıyla genel ada dönüşmüştür.]

kamelya (< Fr. *camélia* < k.a.: *Georg Joseph Kamel*, *Camellus*): Çaygillerden, büyük, beyaz, pembe veya kırmızı renkte çiçekler açan, dayanıklı ve yapraklı bir bitki; anayurdu Uzakdoğu olan, her yerde bir süs bitkisi olarak yetiştirilen, birçok çeşidi bulunan, yaprakları dayanıklı, kısa saplı ve büyük, katmerli, beyaz, pembe ya

da kırmızı çiçekler açan bir ağaççık, Japon gülü, Çin gülü (TS). [*Kamelya*, adını, Filipinlere giden misyoner ve botanikçi *Georg Joseph Kamel* (1661-1706)'in adından almıştır.]

kanarya (< *İsp. canario* <y.a.: *Canaria*): İspinozgillerden, yeşilimsi veya sarı tüylü, koni biçiminde küçük gagalı, ötücü kuş; anayurdu Kanarya Adaları olan, yeşilimsi ya da sarı tüylü, koni biçiminde küçük gagalı, kuş meraklılarınca değişik özellikte olanları yetiştirilen, kafes kuşu olarak çok sevilen, küçük bir kuş (TS). [*Kanarya* kuşu, adını, *Canaria* adalarından almıştır.]

kantaron (< *Yun. kantaureion* < k.a.: *Kantauros, Kantaur*): Kızıl kantarongillerden, ilaç sanayisinde kullanılan, sarı çiçekli, acı köklü, küçük bir bitki. 2. Birleşikgillerden, sarı, mavi, kırmızı çiçekleri bulunan otsu bir bitki (TS). [*Kantaron* adı, Yunan mitolojisindeki, üstleri insan, altları at veya eşek olan *Kantauros* adlı varlıklardan gelmiştir.]

kantonit (< *Fr. cantonite* < y.a.: *Çin. Kanton*): Doğal bakır sülfürü (TS). [*Kantonit*, adını, Çin'in *Kanton* bölgesinden almıştır.]

kaolin (< *Fr. kaolin* < y.a.: *Çin. Kao-lin*): Arı kil, proselen vb yapımında kullanılan beyaz çamur (TS). [*Kaolin*, adını, *Kao-lin* 'Çin kili' sözünden almıştır.]

karamusal (< y.a.: *Yun. karamuseli, İt. karamusselli* < *T. Karamürsel*): Çifte demir atıldığında geminin dönmesiyle çapa zincirlerinin birbirine dolaşmasını engellemek için kullanılan çarpı işareti biçimli ve firdöndüye bağlı zincir düzeni (TS). [*Karamusal*, adını, *Karamürsel* kasabası ve burada üretilen bir gemi biçiminden alır.]

karst (< *Alm. Karst* < *Karst* <y.a.: *İt. Carso*): Kayaçların erimesiyle yer altı akıntıları olan, kireç taşı ve dolomit bölgesi (TS). [*Karst*, adını, İtalya'nın Trieste bölgesindeki *Carso* yaylasından almıştır.]

karun (< *Ar. karun* < *Karun*): Çok zengin kimse (TS). [*Karun*, adını, mitolojilerde veya din kitaplarında en zengin kişi olarak bitirilen *Karun* / *Harun* sözünden almıştır.]

kaşmir (< *Fr. casimir* < *T. kaşmir* < y.a.: *Keşmir* < *T. kiş* + *T. bör*): 1. Keşmir keçisinden elde edilen çok ince ve çok yumuşak yün. 2. Bu yünden örülmüş örgü veya dokunmuş kumaş (TS). [*Kaşmir*, adını *Keşmir* yer adından almıştır.]

kavat (< *Ar. kavvād* < *k.a.: Far. Kubat*): Yolsuz, yasa dışı veya gizli, cinsel birleşmelerde aracılık eden erkek, pezevenk (TS). [*Kavat* sözü, bir kişi adından tekrar sözlüğe dönmüştür: *Kubad, Kavad*: (488-531) İran Sasani hükümdarlarının en büyüklerinden biridir. Dünyada komün hayatını ilk savunanlardan biri olduğu için, bu hükümdarın adı, böyle bir anlamla tekrar sözlüklere dönmüştür ve tabii ki sözün Türkçeye Arapça kanalıyla gelmiş olması şüphelidir; çünkü Fars-Arap ilişkisinden çok önce Mazdek'in hilelerine kanan Kavad, Ak Hunlara sığınmış ve oğlu Nuşirevan tarafından öldürülmüştü.]

kayser (< *Ar. kaysar* < *k.a.: Lat. Caesar*): Roma, Bizans ve Alman imparatorlarına verilen unvan (TS). // **kayzer** (< *Alm. Kaiser*): Almanya kralı. [*Kayser* adı, *Caesar* kişi adından gelmiştir ve onun bir dal biçimidir.]

kazmir (< *Fr. casimir, cassimere*):*bk. Kaşmir*

kestane (< *y.a.: Lat. Castanea, Yun. Kastanea, Kastaneion*): 1. Kerestesi doğramacılıkta kullanılan, 25-30 metre kadar boylanabilen ve ılıman iklimlerde yetişen, kayıngillerden bir orman ağacı. 2. Bu ağacın yenilebilen kabuklu meyvesi. 3. Kestane rengi (TS). [*Kestane*, adını, Doğu Anadolu'da eski bir şehir olan *Yun. Karuon nut* 'Harun fıstığı' adından almıştır.]

klark (< *k.a.: İng. Clark Gable*): ~ çekmek: Ünlü Amerikan aktörü *Clark Gable* gibi bakmak (TS). [*Klark*, sinema oyuncusu *Clark Gable* adından gelmiştir.]

koh (< *k.a.: Alm. Heinrich Hermann Robert Koch*): Verem hastalığının mikrobi olan koh basili (TS). [*Koh* basili, adını, kaşifi *Heinrich Hermann Robert Koch* (1843-1910)'tan almıştır.]

kokimbit (< *Fr. cocimbite* < *y.a.: Coquimbo*): Hidratlı doğal demir sülfat (TS). [*Kokimbit*, adını, Şili'nin onbeş idari bölgesinden biri olan *Coquimbo*'dan almıştır.]

kolofan (I) (< *Fr. colophane* < *y.a.: Lidya-Kolopyon*): Hidratlı doğal kalsiyum sülfat (TS). // **kolofan (II)** (< *Fr. colophane* < *y.a.: Lidya-Kolopyon*): Çam sakızının damıtılmasıyla elde edilen, vernik, zift ve çeşitli elektrik yalıtkanları yapımında kullanılan, sarı renkli, katı ve saydam reçine (TS). [*Kolofan*, adını, eski Lidya, bugünkü Burdur-Antalya bölgesindeki *Colophon* şehriden almıştır.]

kolombiyum (< *Fr. colombium* < *y.a. Columbia* < *k.a.: Cristopher Columbus*): Oksijen, kükürt ve klor gibi maddelerle birleşenler veren bir element, niyobyum (TS). [*Kolombiyum*, adını, *Columbiya*'dan almıştır.]

kolonya (< *Fr. colognia* < *y.a.: Fr. Cologne*): Hafif kokulu tuvalet ispiertosu (TS). [*Kolonya* sözü, Fransa'daki *Cologne* kentinin adından alınmadır.]

konyak, kanyak (<*Fr. cognac* < *y.a.: Cognac*): Konyak, alkol derecesi yüksek, özel kokulu, sarımtırak renkte bir içki (TS). [*Konyak*, adını, Fransa'daki Charente ilinin *Cognac* kasabasından almıştır.]

kravat (< *Fr. cravate* < *Srp.-Hrv. hrvat, horvat* < *k.a.: T. Kubrat*): Bir ucu ince, diğer ucu daha geniş, gömlek yakasının altından geçirilerek önde üçgen biçiminde bağlanan, özel kumaştan yapılan giysi aksesuarı, boyun bağı (TS). [*Kravat* sözü, adını, Bulgar Kağanı Kubrat'tan alan Hırvat (*Croate*) kavim adından almıştır. Bu söz, boyunlarına uzun bez mendiller takan Hırvatlar, 16. yüzyılda Fransa'da paralı asker olarak çalışırken Hırvat mendili gibi bir adlandırma ile ortaya çıkmıştır. Türkiye'ye Tanzimat'tan sonra Fransızlardan öğrenilerek kullanılmaya başlanmıştır. Bir iki değişik tipte görülen kravat, bugün erkek giyim kuşamının bir parçası haline gelmiştir.]

kurçatovyum (< *Rus. kurçatovyum* < *k.a.: İgor Vasiliyeviç Kurçatov*): Simgesi Ku, atom sayısı 104, atom ağırlığı 206 olan, rutherfordyum da denilen yapay bir element (TS). [*Kurçatovyum*, adını, SSCB'nin çekirdek fiziği alanındaki başarılarında büyük payı olan ve ilk nükleer enerji santralının yapımcısı İgor Vasiliyeviç Kurçatov (1903-1960)'dan almıştır.]

kuruş (< *Far. kuraş, Yun. kouroush* < *k.a.: Cyrus, Croesus*): Liranın yüzde bir değerinde Türk parası (TS). [*Kuruş* sözü, ilk metal parayı bastıran Lidya kralı Cyrus veya Croesus'un adından gelmektedir.]

kürit (< *Fr. curide* < *k.a.: Marie Sklodowska-Curie*): Atom numaraları 96-103 arasında bulunan elementlerin genel adı (TS). [*Kürit*, adını, Polonya asıllı Fransız fizik ve kimya bilgini *Marie Sklodowska-Curie* (1867-1934)'ten almıştır.]

küriyum (< *Fr. curium* < *k.a.: Marie Sklodowska-Curie*): Atom numarası 96, atom ağırlığı 248 olan, aktinitlerden, plütonyum 239'un helyum çekirdekleriyle bombardımanından elde edilen radyoaktif bir element (TS). [*Küriyum*, adını, Polonya

asilli Fransız fizik ve kimya bilgini *Marie Sklodowska-Curie* (1867-1934)'ten almıştır.]

labrador (< *Fr. labrador* < *y.a.: Labrador*): Labrador kıyılarında parlak bir türüne rastlanan, feldspatlar grubundan ve plajiyoklaz serisinden olan alüminyum, kalsiyum ve sodyum silikatı (TS). [*Labrador*, adını, Kanada'nın kuzeydoğusunda Atlas Okyanusu ile Hudson Körfezi arasında bulunan *Labrador* yarım adasından almıştır.]

lahoraki (< *Yun. lāhoraki* < *y.a.: Lahor*): Lahur şalı tarzında dokunmuş bir tür kumaş (TS). [*Lahoraki*, adını, Pakistan'ın kültür merkezi *Lahor*'dan alınmıştır.]

lanarkit (< *Fr. lanarkite* < *y.a.: Lanarkshire*): Hidratlı doğal kurşun sülfat (TS). [*Lanarkit*, adını, İskoçya'nın *Lanarkshire* şehrinden almıştır.]

lasteks (< *Fr. lastex* < *mrk.a.: Lastex*): 1. 1925'lerden beri ticari bir marka. İyi dokunmuş lateksten yapılma, iki yana doğru genişleyebilen, yapma bir kumaş. 3. Kauçuk, ipek, pamuk veya yün karışımı bir tür yapma kumaş. 4. Bu kumaştan yapılan (TS). [*Lasteks*, adını, Fransa'daki bir ticari kuruluşun adı olan *Lastex*'ten almıştır.]

lavsonit (< *Fr. lawsonite* < *k.a.: Andrew Cowper Lawson*): Hidratlı alüminyum ve kalsiyum çift silikatı (TS). [*Lavsonit*, adını, *Andrew Cowper Lawson* (1861-1952)'un adından almıştır.]

lego (< *İng. lego* < *mrk.a.: Lego*): Plastikten ya da tahtadan yapılmış birçok parçadan oluşan ve parçaların yan yana veya üst üste getirilmesiyle birçok yapı ve biçim oluşturulabilen, çocuklar için yaratıcılığı geliştirici, eğitici bir oyuncak (TS). [*Lego*, adını, Danimarka merkezli *The LEGO Group* adlı şirket ve bu şirketin ürettiği oyuncaktan almıştır.]

lehçe (< *leh* + *-çe* < *hlk.a.: Leh*): 1. Ağız, bir dilin tarihsel, bölgesel, siyasi nedenlerle ses, yapı ve söz dizimi bakımından farklılık gösteren kolu, diyalekt. 2. Konuşma biçimi (TS). [*Lehçe* sözü, *Leh* sözünden türetilmiştir.]

lepiska (< *Srp. lepiska* < *y.a.: Alm. Leipzig*): 1. Leipzig şehrinde üretilen ipekli bir kumaş. 2. Bu ipeğe benzeyen uzun, sarı ve yumuşak saç (TS). [*Lepiska*, adını, Almanya'nın *Leipzig* kentinden almıştır.]

linç (< *İng. lynch* < *k.a.: Gerald W. Lynch*): Birilerine göre suç olan bir davranışından ötürü, birden çok kimsenin bir kimseyi, hiçbir yargılama olmadan,

yasadışı yasa dışı olarak taş, sopa vb. araçlarla döverek öldürmesi (TS). [*Linç* sözü, adını, Amerikalı hukukçu *Gerald W. Lynch* (1937-2013)'ten almıştır.]

linolyum (< *İng. linoleum* < *mrk.a.: Linoleum*): Yer döşemesi olarak kullanılan, üzeri keten yağı ve mantar tozuyla kaplanmış jüt bezi, muşamba (TS). [*Linolyum*, adını, patenti 1860'lı yıllarda F. Walton tarafından alınmış bir ticari firmadan almıştır.]

linotip (< *İng. linotype* < *mrk.a.: Linotype*): Basımevinde harfleri dizen ve satırları blok durumunda döken dizgi makinası (TS). [*Linotip*, adını, patenti 1888'li yıllarda alınmış bir ticari firmadan almıştır.]

liparit (< *Yun. liparit* < *y.a.: Lipari, Lipara*): Riyolit, Granitle aynı kimyasal yapıda, içinde mikrolitler olan kayaç (TS). [*Liparit*, adını, Sicilya'nın kuzeyindeki Eolie adalarından en büyüğü olan *Lipari* veya *Lipara*'dan almıştır.]

lütesyum (< *Fr. lutécium* < *y.a.: Lutetia Parisiorum*): Atom numarası 71, atom ağırlığı 175 olan, iterbiyumun çözülmesi ile oluşan, renksiz tuzlar veren, henüz uygulama alanı olmayan çok ender bir element (TS). [*Lütesyum*, adını, Paris'in eski adı olan *Lutetia Parisiorum* adından almıştır.]

magnezyum (< *İng. magnesium* < *y.a.: Yun. Magnesia ~ T. Manisa*): Atom numarası 12, atom ağırlığı 24.30, yoğunluğu 1.7 olan, gümüş renginde, parlak bir alevle yanan, çok hafif bir element (TS). [*Magnezyum* sözü, *Yun. Magnesia* > *T. Manisa* yer adından türemiştir.]

mahunya (< *Fr. mahonia* < *y.a.: Mohania*): İki çeneklilerden, yaz kış yaprak dökmeyen, önceleri kırmızı, sonra parlak koyu yeşil olan yapraklarının kenarları dişli ve dikenli, çiçekleri sarı renkte, kokulu ve salkım durumunda olan, köklerinden sarı boya çıkarılan bir süs bitkisi (TS). [*Mahunya*, adını, Hindistan'daki Kaymur bölgesinde bulunan *Mohania* şehrinden almıştır.]

makadam (< *Fr. macadam* < *k.a.: John Loudon McAdam*): 1. Yolların kaplanması için genellikle 4-7 santimetrelik parçalara bölünmüş taş, yol kaplama taşı. 2. Kırılmış taş döşenip silindir geçirilerek yapılan yol (TS). [*Makadam*, adını, İskoçyalı mühendis ve yol yapımcısı *John Loudon McAdam* (1756-1836)'dan almıştır.]

makferlan (< *İng. macfairlane* < *k.a.: Cameron Mc Fairlane*): Omuzdan belin yarısına doğru inen, pelerini olan, kolsuz palto (TS). [*Makferlan*, adını, Danielle

Halstead'ın nişanlısı, çapkın bir kişiliği olan vecinsel psikoloji üzerine yazdığı kitaplarıyla zengin olmuş *Cameron Mc Fairlane*'den alır.]

makyavelist (< *Fr. machiavéliste* < *k.a.: Niccolo di Bernado dei Machiavelli*): Makyavelci, makyavelciliğe uygun davranan kimse veya makyavelciliğe uygun görüş, davranış (TS). // **makyavelizm** (< *Fr. machiavélisme* < *Niccolo Machiavelli*): Makyavelcilik, siyasette, devlet yönetiminde amaca ulaşmak için, töreye, ahlaka aykırı da olsa, her türlü aracı, her türlü yolu kullanma temeline dayanan siyasal öğretisi (TS). [*Makyavelist* sözü, İtalyan'da tarih ve politika biliminin kurucusu sayılan, düşünür, devlet adamı ve stratejist *Niccolo di Bernado dei Machiavelli* (1469-1527)'nin adından türetilmiştir.]

malaga (< *Fr. malaga* < *y.a.: Malaga*): 1. İspanya'nın Malaga yöresinde yapılan bir tür şarap. 2. İri taneli misket üzümü (TS). [*Malaga*, adını, Costa del Sol olarak adlandırılan ve Cebelitarık Boğazı'na 130 km. uzaklıkta bulunan, İspanya'nın altıncı büyük kenti *Malaga*'dan almıştır.]

malta (< *İt. malta* < *Malta*): Malta taşı döşeli yer, yani hapisane, hapisanede volta atılan alan, hapisane avlusu (TS). [*Malta*, adını, her yeri malta taşı döşeli olan *Malta Adası*'ndan almıştır.]

maltız (< *İt. maltese* < *y.a.: Malta*): 1. Malta adası halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. 2. Çoğunlukla yemek pişirmekte kullanılan, içinde ızgarası bulunan, ayaklı ve taşınır ocak. 3. Malta keçisi, anayurdu Malta takımadası olan, Akdeniz çevresinde çok yetiştirilen, kısa kıllı, küçük boylu bir keçi cinsi (TS). [*Maltız*, adını, *Malta Adası*'ndan almıştır.]

manganez (< *İt. manganese* < *y.a.: Yun. Magnesia* > *T. Manisa*): Atom numarası 25, atom ağırlığı 54.93, yoğunluğu 7.39 olan, 1244 derecede eriyen, doğada oksit durumunda bulunan, çeliği sertleştirmek için kullanılan, çok sert ve kırılğan bir element, mangan (TS). [*Manganez* sözü, *Yun. Magnesia* > *T. Manisa* yer adından türetilmiştir.]

manolya (< *Fr. magnolia* < *k.a.: Pierre Magnol*): 1. Almaşık yaprakları iri ve parlak yeşil renkte olan, manolyagillerden bir süs ağacı. 2. Bu ağacın çok iri, beyaz ve limon kokusunda güzel çiçeği (TS). [*Manolya* sözü, Montpellier'de botanik uzmanı olan *Pierre Magnol* adından gelmiştir.]

manyetizma (< *Fr. magnetisme, magnetism* < *y.a.: Yun. Magnesia* > *T. Manisa*): 1. Mıknatıs özelliklerinin bütünü. 2: Fiziği bu özellikleri inceleyen bölümü. 3. Telkin ve hipnozla bir kimseyi etkileme (TS). [*Manyetizma* sözü, *Yun. Magnesia* > *T. Manisa* yer adından türetilmiştir.]

maranta (< *İt. maranta* < *k.a.: Bartholomaeus Marantha*): 1. Birçenekliler sınıfından, Antiller'de ve bütün tropikal ülkelerde yetiştirilen, kökündeki yumrularından ararot elde edilen bir bitki. 2. Ararot kamışı (TS). [*Maranta*, adını, İtalyan fizikçi, botanikçi ve kuramcısı *Bartholomaeus Marantha* (1500-1571)'nin adından almıştır.]

maraton (< *Yun. marathon* < *y.a.: Marathon*): 1. 42.195 metrelik en uzun yol koşusu. 2. Sabır gerektiren uzun iş (TS). [*Maraton*, adını, Yunanistan-Fars savaşlarının yapıldığı *Marathon* yer adından almıştır.]

marksizm (< *Fr. marxisme* < *k.a.: Karl Heinrich Marx*): Marksçılık, bilimsel sosyalizm de denilen, kapitalizmin yok olacağını ve yerini sosyalizme bırakacağını ileri süren ekonomik ve siyasi görüş (TS). // **marksist** (< *Fr. marxiste*): Marksçı. [*Marksizm* sözü, *Karl Heinrich Marx* (1818-1883) özel adından türetilmiştir.]

marley (*İng. marley* < *Marley*): Yapılarda döşeme gereci olarak kullanılan plastik madde (TS). [*Marley* sözü, döşeme malzemeleri üreten *Marley* şirketinin adından kalmıştır.]

maroken (< *Fr. maroquin* < *y.a.: Maroc, Morocco*): 1. Fas'ta işlenen yumuşak bir çeşit keçi derisi. 2. Üzerine benekler basılarak marokene benzetilen koyun derisi. 3. Bu deriden yapılmış veya bu deriyle kaplanmış (TS). [*Maroken*, adını, *Morocco* (*Fas*) yer adından almıştır.]

mart (< *Lat. Mars* < *k.a.: Martius*): Yılın üçüncü ayı (TS). [*Mart* sözü, Latinlerde savaş tanrısı olan *Martius* (*Mensis*) adından gelmiştir.]

martin (< *Alm. Martin* < *k.a.: İng. Friedrich Martini-Henry*): Tek kurşun atan bir çeşit tüfek, eskiden kullanılmış olan, yivli, tek kurşun atan ve çok ses çıkaran bir tüfek (TS). [*Martin* tüfeği, adını, İngiliz-Zulu savaşları sırasında bu silahı yapan *Martini-Henry* (1781-1812)'nin adından almıştır.]

maun (*İng. mahogany* < *hllk.a.: Mohigan*): 1. Tespihağacıgillerden, Honduras'ta ve Hindistan'da yetişen, kerestesinden yararlanılan büyük bir orman ağacı. 2. Bu ağacın

parlak kırmızımtırak renkte, iyi cila tutan, uzun ömürlü, sağlam, sert kerestesi. 3. Bu keresteden yapılmış olan nesne (TS). [*Maun* sözü, Kızılderili kavimlerinden biri olan *Mohigan* adından türemiştir.]

mavzer (< *Alm. Mauser* < *k.a.: Wilhelm von Mauser*): Atış hızı dakikada ortalama altı mermi olan ve orduda kullanılan bir tüfek tipi (TS). [*Mavzer*, adını, 1871’de yeni bir tüfek icat eden *Wilhelm von Mauser*’in adından alır.]

maydanoz (< *Yun. macentanos* < *y.a.: Macedonia*): Sebze olarak yetiştirilen, 50-80 santimetre uzunluğunda, ufak, yeşil ve parçalı yaprakları pek hoş kokulu olan, maydonozgillerden iki yıllık otsu bitki (TS). [*Maydanoz*, adını, *Macedonia* yer adından almıştır.]

mayıs (< *Lat. maius* < *k.a.: Maia*): Yılın beşinci ayı (TS). [*Mayıs* ayının adı, Roma tanrıçası *Mag-ia*, *Maia* adından gelmiştir.]

mayonez (< *Fr. mayonnaise* < *y.a.: İsp. Mahon*): Yumurta sarısı, zeytinyağı ve limonla yapılan bir çeşit koyu, soğuk yiyecek (TS). [*Mayonez* adı, Minorca’daki *Port Mahon* yer adından gelmektedir.]

mazoşist, mazohist, mazo (< *Fr. masochiste* < *k.a.: Sacher Mazoch*): Özezer, aşağılanmaktan, kendisine eziyet edilmesinden, ruhsal veya fiziksel acı verilmesinden hoşlanan kimse (TS). [*Mazoşist*, mazoşist sözünün isim babası ve yazar *Leopold Ritter von Scher-Masoch* (1836-1895)’un adından gelmiştir.]

mazurka (< *Leh. mazurka* < *y.a.: Mazurya*): 1. Bir çeşit Leh dansı. 2. Bu dansın müziği (TS). [*Mazurka* sözü, kuzeydoğu Polonya’da halk oyunları ile ünlü bir bölge olan *Mazurya*’dan türetilmiştir.]

medüz (< *Yun. medusa* < *k.a.: Medousa*): Denizanası (TS). [*Medüz*, adını, Grek mitolojisinde yılan saçlı, keskin dişli ve gözlerine bakana taş çevirdiğine inanılan dişi bir canavar olan *Medousa*’dan almıştır.]

merinos (< *Fr. mérinos* < *k.a.: Marinid*): 1. Uzun, çok ince, beyaz ve bol tüylü yapağısından dokumacılıkta yararlanılan bir koyun cinsi, merinos koyunu. 2. Bu koyundan elde edilen yün. 3. Bu yünden yapılan (TS). [*Merinos*, adını, Fas’ta hükümler olmuş *Merini* (1269-1465) hanedanından almıştır.]

merkür (< *Lat. Mercure* < *k.a.: Mercurius*): Güneş sisteminin güneşe en yakın gezegeni, Utarit (TS). [*Merkür*, adını, Roma'nın ticaret tanrısı *Mercurius*'tan almıştır.]

merserize (< *Fr. merserisé* < *k.a.: John Mercer*): Merserize (TS). [*Merserize* sözü, İngiliz kimyacı *John Mercer* (1791-1866)'nin adından gelmedir.]

mesih (< *Ar. mesîh* < *k.a.: Maşiyah*): 1. El süren, el sığayan. 2. İsa Peygamber'e verilen adlardan biri (TS). [*Mesih* sözü, Akamenişlerin hükümdarlarından biri olan kral *Maşiyah*'in adından almıştır.]

mıknatıs (< *Ar. mıknatıs* < *Lat. manesium* < *Magnias* > *T. Manisa*): 1. Demiri ve daha başka bazı metalleri çeken demir oksit. 2. Demiri çekme özelliği taşıyan veya sonradan bu özelliği kazanan her türlü madde. 3. Çekiciliği, albenisi olan kimse (TS). [*Mıknatıs* sözü, *Yun. Magnesia* > *T. Manisa* yer adından türetilmiştir.]

mısır (< *Ar. misr* < *y.a.: Mısır*): Gövdesi boğumlu ve kalın, yaprakları şerit biçiminde, boyu yaklaşık iki metre olabilen, erkek çiçekleri tepede salkım durumunda, dişi çiçekleri yaprakla gövde arasında olan, buğdaygillerden bir kültür bitkisi (TS). [*Mısır* sözü, *Mısır* ülke adından gelmiştir.]

midilli (< *y.a.: Yun. Mytilene*): Küçük yapılı at (TS). [*Midilli*, adını, *Mytilene* yer adından alır.]

moka (< *Ar. muka* < *y.a.: Moka*): 1. Çok kokulu bir kahve türü. 2. Bu kahveden yapılan içecek (TS). [*Moka* sözü, Yemen'in güneybatı kesiminde, Kızıldeniz kıyısında bulunan *Muha / Mokka* şehrinden almıştır.]

molotofkokteyl (< *Rus. molotofkokteyl* < *k.a.: V. M. Molotof*): Molotofkokteyl (TS). [*Molotofkokteyl*, adını, Fin ülkesini işgal eden SSCB Dışişleri bakanı *V. M. Molotof*'un adından almıştır. İlk olarak Finlandiya'yı işgal eden Rus tanklarına karşı 1939'da kullanıldı ve Finliler, bu silaha, SSCB Dışişleri Bakanını kızdırmak için bu adı verdiler.]

mont, montgomeri (< *İng. mont* < *k.a.: Bernard Law Montgomery*): Türkiye'de önceleri montgomeri de denilen, belin biraz üstünde kalan, uzun ya da kısa kollu, yakalı ya da yakasız olabilen, genellikle fermuarla kapanan bir tür ceket (TS). [*Montgomeri*, *mont* sözü, adını, II. Dünya Savaşı'nın ünlü İngiliz generali *Bernard Law Montgomery* (1887-1976)'nin adından almıştır.]

montafon (< Alm. *montafon* <y.a.: *Montafon*): Anayurdu Avusturya olan, süt verimi yüksek bir sığır ırkı (TS). [*Montafon*, adını, Avusturya'nın *Montofon* bölgesinden almıştır. Bu bölgedeki yerli sığır ırkının (*montafon cattle*) İsviçre'den getirilen esmer ırk ile melezleştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.]

morfin (< Fr. *morphine* <k.a.: *Morpheus*): Afyonda % 1 oranında bulunan, uyuşturucu özelliği olan önemli bir alkaloid (TS). [*Morfin* sözü, W. Sertürner tarafından icat edilmiş ve adını rüyalar tanrısı *Morpheus*'tan almıştır.]

mors (I) (< Fr. *morse* < k.a.: *Samuel Finley Breese Morse*): 1. Nokta ve çizgilerden oluşan bir alfabe kullanan telgraf dizgesi. 2. Bu işaretleri almaya ve göndermeye yarayan alet. 3. Gizli işaret (TS). [*Mors*, adını, Amerikalı mucit ve ressam *Samuel Finley Breese Morse* (1791-1872)'un adından almıştır.]

mozole (< k.a.: Lat. *Mausulos*): Anıt mezar(TS). [*Mozole*, adı, Karya kralı *Mausulos*'un M.Ö. 353 yılında kendisi için yaptırdığı anıt mezardan ve o kişinin adından gelmektedir.]

muslin (< Fr. *mousseline* < y.a.: *Musul*): Bir kumaş, sık dokunmuş, ince, yumuşak ve hafif bir kumaş (TS). [*Muslin* kumaşı, adını, *Musul* şehir adından almıştır.]

napoliten (< Fr. *napoliten* < y.a.: *Napoli*): Napoli'ye özgü, Napoli usulü (TS). [*Napoliten* adı, İtalya'nın *Napoli* şehrinden türetilmiştir.].

narkoz (< Yun. *Narcissus* < k.a.: *Narcissus*): Ameliyat yapmak için duyu, hareket ve bilincin ekseriya solunum yoluyla anestezi madde verilerek uyuşturulması (TS). [*Narkoz*, Grek mitolojisinde *Narkissos* adıyla sözü edilen, adını *narsizm*'e ve *nergis*'e de vermiş kahramanın adından gelmiştir. Narsis'in hikayesi kısaca şöyle anlatılır: Narsis, ırmak ilahı Kephissos ile su perisi Liriope'nin oğludur. Bir kahin, Narsis'in ana ve babasına, bu çocuğun kendi yüzünü görmediği sürece yaşayabileceğini bildirir. Bir gün bir su kaynağının yanına gelen Narsis, suya doğru eğilerek, sudan içmeye başlar. Bu sırada, suya yansıyan kendi yüzünü görür. Kendi yüzünü görünce, önce şaşırır ve sonra kendine hayran ve aşık olur. Sudaki görüntüsüne bakmaktan bir türlü kendini alamayan Narsis, gitgide duygusuzlaşır ve dünyaya gözlerini kapatır. Daha sonra da, bulunduğu yere kök salarak açılmış bir çiçeğe, nergis çiçeğine dönüşür.] bk. **nergis**, **narsist**.

narsist (< Yun. *Narcissus* < k.a.: *Narcissus*): Özsever (TS). [*Narsist*, adını, Grek mitolojisindeki *Narkissos*'tan almıştır. Mitolojideki *Narkissos*, adını *narkoz*'a ve

nergis'e de vermiş bir kahramandır. Narsis'in hikayesi kısaca şöyledir: Narsis, ırmak ilahı Kephissos ile su perisi Liriope'nin oğludur. Bir büyücü, Narsis'in ana-babasına, bu çocuğun kendi yüzünü görmediği sürece yaşayabileceğini söyler. Bir gün bir su kaynağının yanına gelen Narsis, suya doğru eğilerek, sudan içmeye başlar. Bu sırada, suya yansıyan kendi yüzünü görür ve kendisine aşık olur. Sudaki kendi görüntüsüne bakmaktan bir türlü kendini alamayan Narsis, gitgide duygusuzlaşır ve dünyaya gözlerini kapatır. Daha sonra da bulunduğu yere kök salarak nergis çiçeğine dönüşür.] bk. **narkoz, nergis**.

naylon (< *İng. nylon* < *k.a.: Eleuthère Irénée du Pont de Nemours*): 1. Ticari bir marka. 2. Plastik esaslı bir dokuma, ana maddesi poliamit reçinesi olan, birçok giyim ve ev eşyası yapımında kullanılan, dayanıklı ve esnek madde. 3. Bu kumaştan yapılmış her tür malzeme (TS). [*Naylon*, adını, Fransız Devrimi yıllarında Amerika'ya göç eden Eleuthère Irénée du Pont de Nemours'un naylon dahil çeşitli polimerler üreten şirketinin adından almıştır.]

neandertal (< *Alm. neanderthal* < *y.a.: Neanderthal*): Almanya'nın güneyinde bir vadinin adı ve burada bulunan, Tunç Çağı'nda yaşamış kabul edilen bir adamın iskeleti (TS). [*Neandertal*, adını, eski çağlara ait insan fosillerinin bulunduğu, Almanya'nın *Neanderthal* vadisinden almıştır.]

nemrut (< *Ar. Nemrud* < *k.a.: Nemrud, Nimrod*): 1. Yüzü gülmeyen. 2. Acımaz, can yakıcı (TS). [*Nemrud*, adını, Keldani kavmi hükümdarlarına verilen Nemrud adından alır. Babil şehrinin kurucusu olarak kabul edilen Nemrud, Nuh'un oğlu Ham'ın soyundandır. Kibir ve gurur sahibi, eğlence düşkünü olan Nemrut, cahilliği yüzünden tanrılık davasında bulunmuştu. Bu soydan gelen Nemrutlar, putlara ve yıldızlara taparlardı.]

neptün(< *Lat. Neptunus* < *k.a.: Neptunus*): Güneşe yakınlığı bakımından sekizinci olan gezegen (TS). [*Neptün*, adını, denizler, depremler ve atlar tanrısı *Neptunus*'tan almıştır. Yunan mitolojisindeki *Poseidon*, Roma mitolojisinde *Neptunus* olarak bilinir.]

nergis (< *Yun. Narcissus* < *k.a.: Narcissus*): Beyaz veya sarı renkte çiçekleri ayrı veya bir kök sap üzerinde şemsiye durumunda olan ve açılmadan önce bir yenle örtülü bulunan, 20-80 santimetre yüksekliğinde, nergisgillerden soğanlı bir süs bitkisi (TS). [*Nergis*, adını, *Narcissos*'tan almıştır. Narsis'in hikayesi kısaca şöyledir:

Narsis, ırmak ilahı Kephissos ile su perisi Liriope'nin oğludur. Bir büyücü, ebeveynine Narsis'in ana-babasına, bu çocuğun dünyada, ancak kendi yüzünü görmediği sürece yaşayabileceğini söyler. Narsis, bir gün bir su kaynağının yanına gelir ve suya doğru eğilerek sudan içmeye başlar. Su içmekte olan Narsis, bu sırada, suya yansıyan kendi yüzünü görür. Suda kendi yüzünü gören Narsis, önce şaşırır ve daha sonra da kendi güzelliğini pek beğenir ve kendisine aşık olur. Böylece şaşkın ve kendine aşık haldeki Narsis, gitgide duygusuzlaşır ve bu dünyaya gözlerini kapatır. Sonra da bulunduğu yere kök salarak nergis çiçeğine dönüşür] bk. **narsist, narkoz.**

neskafe (< *Fr. nescafe* < *mrk.a.: Nescafe*): İşlemden geçirilip granül toz durumuna getirilmiş, kaynatılmadan, sıcak suya katılarak içilen kahve (TS). [*Neskafenin* adı, *Nestlé* ticari markası ile *cafe* sözünün birleştirilmesiyle ortaya çıkmış bir marka adıdır.]

nevton (< *İng. newton* < *k.a.: İsaac Newton*): Uluslararası birim sisteminde, kütlesi 1 kilogram olan bir cisme saniye karede 1 metrelik bir ivme veren güç birimi (TS). [*Nevton*, adını, mucidi olan *İsaac Newton*'dan almıştır.]

nikotin (< *Fr. nicotine* < *k.a.: Jean Nicot*): Tütün yapraklarından elde edilen, renksiz, açık havada oksijen alarak esmerleşen, 247 C'de kaynayan, 1,033 yoğunluğunda çok zehirli bir alkaloid (TS). [*Nikotin*, adını, 1560 yılında Fransa'da tütün üreten Fransa'nın Lizbon elçisi *Jean Nicot*'un adından almıştır.]

nobelyum (< *Fr. nobélium* < *k.a.: Alfred Nobel*): Atom numarası 102 olan radyoaktif element (TS). [*Nobelyum*, adını, *Alfred Nobel*'den almıştır.]

oblomov (< *Rus. Oblomov* < *k.a.: Oblomov*): Aşırı tembel, İ. Gonçarov'un aynı adlı romanının aşırı tembelliği simgeleyen baş kahramanı (TS). [*Oblomov* sözü, İ. Gonçarov'un *Oblomov* adlı romanının aşırı tembelliği simgeleyen baş kahramanın adından gelmiştir.]

om (< *Alm. ohm* < *k.a.: Georg Simon Ohm*): Elektrik direncini kg/sn olarak ölçüm birimi, ohm (TS). [*Om*, adını, mucidi olan *Georg Simon Ohm*'un adından almıştır.]

onanizm (< *Fr. onanisme* < *k.a.: Onan*): Mastürbasyon, istimna (TS). [*Onan* sözü, israiliyat kaynaklıdır. *Onanizm* sözü, *Onan*'ın Tevrat'taki hikayesinden alınmıştır. *Onan*, Yahuda ile adı bilinmeyen Kenanlı bir kadının oğluydu. Yahuda, ilk oğlu Er için Tamar adlı bir eş seçti. Er'in kötü davranışları Rabbi kızdırdı, bu yüzden Rab onu öldürdü. Sonra Yahuda, Er'in kardeşi Onan'a şöyle dedi: 'Git ve ağabeyinin dul

eşiyile birlikte ol. Onun kocasının kardeşi olarak ona karşı yükümlülüğünü yerine getir, böylece ağabeyin zürriyet sahibi olabilir.’ Ama Onan, bu çocukların kendisine ait olmayacağını biliyordu, bu yüzden ağabeyinin dul karısıyla ilişkiye girdiği zaman spermlerini yere dökerdi, böylece ağabeyinin hiç çocuğu olmayacaktı. Yaptığı şey Rabbi kızdırdı ve Rab onu da öldürdü.]

orkit (< *Fr. orchite* < *mrk.a.: Orchite*): Er bezlerinin iltihaplanıp şişmesi, erbezlerinin yangılanarak şiş bir duruma gelmesi, orlon (TS). [*Orkit*, adını, er bezi iltihabı çeken erkekler ile aybaşı gören kadınların kullanmaları için bez üreten *Orchite* firmasının adından almıştır.]

ozalit (< *İng. ozalid* < *mrk.a.: Ozalid-photocopying process*): Yüzeyi ısıya karşı duyarlı bir madde ile kaplı kağıt üzerine, kalıptan çekilmiş resim boyası (TS). [*Ozalit* adı, bu yeni fotoğraf tekniğini ilk uygulayan şirketin adı *Ozalit Photocopying Process*'ten almıştır.]

östaki (< *Fr. eustachio* < *k.a.: Eustachio*): Burun boşluğuyla ortakulağı birleştiren boru (TS). [*Östaki* borusu, adını, insan anatomisinin kurucularından sayılan İtalyan bilim adamı *Bartolomeo Eustachio* (1514-1574)'un adından almıştır.]

panik (< *Fr. panique* < *k.a.: Pan*): Ani dehşet duygusu, büyük korku, ürküntü, birdenbire gelen güçlü korku, ansızın içi kaplayan önlenemez dehşet duygusu (TS). // **panikatak** (< *Fr. panique* + *İng. attack*): Aşırı korku, heyecan dolayısıyla saldırgan ve telaşlı davranışta bulunma veya içe kapanma (TS). [*Panik* sözü, Yunan mitolojisinde kırların, çoban ve satirlerin tanrısı olan *Pan*'ın adından türetilmiştir.]

pantolon (< *Fr. pantolon* < *k.a.: Pantoleone*): Belden başlayan ve genellikle paçaları ayak bileklerine kadar inen giyecek (TS). [*Pantolon*, adını, *San Pantoleone* (m.s. iv. yy.) adlı kişinin adından almıştır. Roma'da öldürülen Hıristiyan hekim *Panteleone*'yi anmak için Venedikliler, 4. yüzyılda "pantoloni" dedikleri günümüz pantolonunun atası olan dar ve uzun külotları giydiler.]

parkinson (< *İng. parkinson* < *k.a.: Parkinson*): Titreme, kaslarda katılık, istençli hareketlerde azalma gibi belirtilerle kendini gösteren bir hastalık (TS). [*Parkinson*, adını, 1817 yılında bu hastalığı bulan ve tedavisine başlayan İngiliz doktor *James Parkinson* (1755-1824)'un adından almıştır.]

parmican (< *İt. parmigiano* < *y.a.: Parma*): Bir tür İtalyan peyniri (TS). [*Parmican* sözü, İtalya'nın *Parma* bölgesinin adından türetilmiştir.]

parşömen (< *Fr. parchemin* < *y.a.: Pergamum*): Yazı yazmak, resim yapmak için özel olarak hazırlanan deri, tirşe (TS). [*Parşömen* sözü, bu tür kağıtların icat edildiği *Pergamum (Bergama)* yer adından türetilmiştir.]

parya (< *Fr. paria, pariah* < *hkk.a.: Pariah*): Hindistan'da toplumsal sınıfların dışında kalanlar. 2. Herkes tarafından hor görülen ve ayıplanan kimse, ayaktakımı (TS). [*Parya* sözü, Tamil'deki *Pariah* kavim adından gelmiştir.]

pavlonya (< *İng. pavlonia* < *k.a.: Anna Pavlovna*): Vatanı Orta Çin olan, Çin kavağı olarak da bilinen, boyu 10-15 metreyi ve çapı 1 metreyi bulan, yaprakları gri ve tüylü, pembe ve mor çiçekleri güzel kokulu, salkım biçimli süs ağacı (TS). [*Pavlonya*, adını, Rus balerin *Anna Pavlovna* (1881-1931)'dan almıştır.]

perlon (< *Alm. Perlon* < *mrk.a.: Perlon*): 1. Önce Almanya'da üretilmiş olan sentetik dokuma ipliği. 2. Bu iplikle dokunmuş kumaş (TS). [*Perlon*, adını, Fransız Devrimi yıllarında Amerika'ya göç eden Eleuthère Irénée du Pont de Nemours'un naylon dahil çeşitli polimerler üreten şirketinin adından almıştır.]

permiyen (< *Fr. permien* < *y.a.: Rus. Perm*): Birinci Çağın altıncı ve sonuncu dönemi ve bu dönemde oluşmuş yer katmanları (TS). [*Permiyen* sözü, Permiler ülkesindeki *Perm* şehrinin adından türetilmiştir.]

piryol (*İt. prioli* < *mrk.a.: Prioli*): Üzerinde kümbet biçiminde bir kapağı bulunan, oldukça büyük bir cep saati çeşidi (TS). [*Piryol*, adını, bu saati üreten *Prioli* firmasından almıştır.]

platonik (< *Fr. platonique* < *k.a.: Platon*): Gerçekte var olmayan, düşte kalan, hep öyle kalması istenilen sevgi; bedensel olmayan aşk, sevgi ve ilgi (TS). [*Platonik* sözü, *Platon (Eflatun, Felatun)* kişi adından türetilmiştir.] bk. **Eflatun**

poliyester (< *Fr. polyester* < *Polyester*): 1. Bir poliasidin doymamış alkollere veya glikollere etkimesiyle elde edilen, basınç olmaksızın bir katalizör eşliğinde sertleşen, ahşap üzerine sürüldüğünde koruyucu ve parlak bir katman oluşturan kimyasal madde. 2. Kimyasal olarak elde edilen ve kumaş yapımında yararlanılan bir madde (TS). [*Poliyester* adını, Sir James Swinburne, *polimer* sözünden türetmiştir.]

polonez (< *Fr. polonaise* < *y.a.: Polonya*): 1. Bir çeşit dans. 2. Bu dansın müziği (TS). [*Polonez* sözü, *Polonya* sözünden türetilmiştir.]

polonyum (< *Fr. polonium* < *k.a.: Marie Polonnie*): Atom numarası 84, atom ağırlığı 210 olan, ilk radyoaktif element (TS). [*Polonyum*, adını, *Marie Polonnie* adından almıştır.]

ponje (< *Fr. pongé* < *mrk.a.: Jap. Pongee*): Düz, ince ve sık dokunmuş bir tür ipekli; tersi ve yüzü aynı olan, ince ve sık dokunmuş, parlak, hafif ve kaygan bir tür ipekli kumaş, düz ve ince patiska (TS). [*Ponje* kumaşı, adını *Pongee* şirket adından almıştır.]

portakal (< *İt. Portogallo* < *y.a.: Portugal*): 1. Akdeniz ülkelerinde yetişen, yaprakları sert turuncgillerden bir ağaç. 2. Bu ağacın turuncu renkli, yuvarlak ve kabuğu güzel kokulu meyvesi (TS). [*Portakal* sözü, *Portugal (Portekiz)* ülke adından gelmiştir.]

pulman (< *İng. pulman* < *k.a.: G. M. Pullmann*): 1. Yatar koltuk. 2. Yatar koltuklu vagon veya otobüs (TS). [*Pulman* adı, *George Mortimer Pullman* (1831-1897)'in adından gelmedir.]

reglan (< *İng. raglan* < *k.a.: Henry Raglan*): Palto, hırka, kazak gibi giysilerde bedenle birlikte çıkan kol (TS). [*Reglan* adı, *Lord Henry Raglan* (1788-1855)'in adından gelmektedir.]

renyum (< *Fr. rhénium* < *y.a.: Ren*): Atom numarası 75, atom ağırlığı 186,2, yoğunluğu 21 olan ve 3150 C'de eriyen, parlak beyaz renkte bir element (TS). [*Renyum* adı, *Ren* nehrinin adından türetilmiştir.]

reomür (< *Fr. reamur* < *k.a.: Rene Antoine Ferchhault de Reamur*): Suyun buz tutması 0° C, kaynaması 80° C olarak gösterilen ve her ikisi arası seksen eşit parçaya bölünerek elde edilen sıcakölçer (TS). [*Reomür* adı, *Rene Antoine Ferchhault de Reamur* (1683-1757)'nin adından gelmiştir.]

rimel (< *Fr. rimmel* < *k.a.: Rimmel*): Kadınların kirpiklerini kıvırmak ve daha uzun göstermek için fırça ile sürdükleri yağlı sürme, maskara (TS). [*Rimel* sözü, bu ürünün yaratıcısı *Eugene Rimmel* (1820-1887) adından gelmiştir.]

rokfor (< *Fr. roquefort* < *y.a.: Roquefort-sur-Sulson*): Koyun sütünden yapılan ve doğal mahzenlerde bekletilerek olgunlaştırılan, içi küflü bir peynir, rokfor peyniri (TS). [*Rokfor* sözü, Fransa'nın *Roquefort-sur-Sulson* köyünün adından gelmiştir.]

roman (< *Fr. roman* < *Roman* < *k.a.: Romulus*): 1. İnsanın veya insanla çevrenin özelliklerini, göreneklerini inceleyen, ruhsal yapısını anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, gerçek veya kurmaca olaylara dayanan uzun edebi tür. 2. Bu türde yazılmış eser (TS). [*Roman* sözü, Roma'nın kurucusu *Romulus* kişi adından gelmiştir.]

röntgen (< *Alm. Röntgen* < *k.a.: Wilhelm Conrad Röntgen*): 1. Fizikte R simgesiyle gösterilen, X veya gama ışınlarının miktar ölçümü birimi. 2. Bu ışınları sağlayan ve hekimlikte kullanılan makine. 3. Vücudun herhangi bir organının bu makinenin oluşturduğu X ışınlarıyla çekilen filmi. 4. Gizlice gözetleme eylemi, röntgen ışınları (TS). [*Röntgen*, adını, ünlü Alman fizikçi *Wilhelm Conrad Röntgen* (1845-1923)'in adından almıştır.]

rutenyum (< *Fr. ruthénium* < *h.k.a.: Rus. Rutenya*): Atom numarası 44, atom ağırlığı 101,07, yoğunluğu 12,3 olan, 2400 C'de eriyen, sert ve kırılğan, havada kolayca oksitlenen bir element (TS). [*Rutenyum* adı, bu elementi (1844)'te bulan Alman bilgini Karl Ernst Claus tarafından Latince'deki *Rus* sözünden türetilmiştir.]

sabo (< *Fr. sabot* < *h.k.a.: Sabot*): 1. Genellikle birçok Avrupa ülkesinde giyilen tahta ayakkabı. 2. Üzerinde deri vb. bant bulunan bir tür sandalet (TS). [*Sabo*, adını, *Sabot* halk adından almıştır.]

sadist (< *Fr. sadist* < *k.a.: Count (Marquis) de Sade*): 1. Başkalarına acı çektirerek cinsel doyum sağlayan kimse, elezer. 2. Başkalarına acı çektirmekten zevk duyan kimse (TS). [*Sadist* sözü, Fransız felsefeci *Count (Marquis) de Sade* (1740-1814) kişi adından türetilmiştir.]

safizm (< *Fr. saphismé* < *k.a.: Sapho*): Sevicilik, kadın kadına cinsel ilişki (TS). [*Safizm* sözü, Fransız hikayeci Alphonse Daudet (1840-1897)'nin *Sapho* adlı eseri ve bu eser kahramanının adından doğmuştur.]

saksonya (< *Alm. Saksonyayer* < *y.a.: Saksonya*): Almanya'nın Saksonya bölgesinde bulunan üstün nitelikli porselenden yapılmış olan tabak, fincan vb. (TS). [*Saksonya*, adını, Almanya'nın *Saksonya* bölgesinden almıştır.]

salaşpur (< *Hint. şolapur* < *y.a.: Şolapur*): Astar olarak kullanılan, seyrek dokunmuş, ince bez (TS). [*Salaşpur*, adını, Hindistan'ın *Şolapur* şehriden almıştır.]

samî (< *Ar. sāmī* <*k.a.: Sam*): 1. Hz. Nuh'un oğlu Sam'dan türediklerine inanılan beyaz ırkın Arapça, Asurca, İbranca ve Habeşçe konuşan çeşitli kavimlerinin toplandığı kol. 2. Bu kola özgü olan (TS). [*Sami* adı, Nuh'un oğlu *Sam*'dan türetilmiştir.]

sandviç, sandüviç, sandöviç (< *İng. sandwich* < *k.a.: Sandwich*): Dürüm, iki ince ekmek dilimi arasına tereyağı, peynir, sucuk gibi katıklar konularak hazırlanan ve ayaküstü yenilen yiyecek (TS). [*Sandviç* sözü, sandviçi icat eden *John Montagu Sandwich* (1718-1792)'in adından gelmiştir.]

sardalye (< *Yun. sardela, sardine* <*y.a.: Sardinie*): Hamsigillerden konservesi ve tuzlaması yapılan, gümüş renginde, pullu 10-15 santimetre boyunda küçük bir balık, ateş balığı (TS). [*Sardalye* adı, Lidya'nın başkenti *Sardis* yer adından türetilmiştir.]

sardunya (< *Yun. sardine* < *y.a.: Sardis*): Sardunyagillerden, çoğunlukla pembe çiçekler bir süs bitkisi (TS). [*Sardunya* sözü, Lidya'nın başkenti *Sardis* yer adından gelmiştir.]

satén (< *Fr. satin* < *y.a.: Çin. Tseutung*): 1. Atlas. 2. Parlak, pamuklu kumaş. 3. Bu kumaştan yapılmış (TS). [*Saten*, adını Çin'in liman şehri *Quanzou-Tseutung*'tan almıştır.]

satsuma (< *y.a.: Jap. Satsuma*): Anavatani Japonya'nın Satsuma bölgesi olan ve Türkiye'de de yetiştirilen bir mandalina türü (TS). [*Satsuma*, adını, Japonya'nın *Satsuma* bölgesinden almıştır.]

satürn (< *Lat. Saturnus* < *k.a.: Saturnus*): Güneşe yakınlık bakımından altıncı olan gezegen, Sekendiz, zühal (TS). [*Satürn*, adını, Roma tanrısı *Saturnus*'ten almıştır.]

seloteyp (< *İng. selotape* < *mrk.a.: Selotape*): Yapıştırma işlerinde kullanılan, ince, saydam, bir yüzü yapışkan şerit (TS). [*Seloteyp*, adını, *Selotape* ticari marka adından almıştır.]

selpak (< *mrk.a.: T. Selpak*): Kağıt mendil (TS'de yok). [*Selpak*, adını, Türkiye'de ilk kağıt mendil üreticisi olan *Selpak* ticari marka adından almıştır.]

sezaryen (< *Fr. césarienne, caesarian* < *k.a.: Julius Caesar*): Doğal olmayan durumlarda karın ve döl yatağının kesilerek bebeğin alınmasına dayanan doğum yöntemi (TS). [*Sezaryen* sözü, doğum biçimi yüzünden, *Julius Caesar* (m.ö. 100-44)'in adından gelmiştir.]

sini (< Ar. *es-sin* < y.a.: Çin): Üzerinde yemek de yenilebilen yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi (TS). [*Sini*, adını, Çin’de yapılan tabak biçimi olarak Çin ülke adından almıştır.]

siren (< Fr. *sirene* < k.a.: Yun. *Seiren, Siren (Odise’den)*): 1. İtfaiye, cankurtaran ve polis araçlarında bulunan, tiz ses çıkaran uyarıcı alet.2. Üst tarafı kız, alt tarafı balık olduğuna inanılan deniz kızı (TS). [*Seiren, Siren (Odise’den)* kişi adından doğmuştur.]

siyenit (< Fr. *syénite* < y.a.: *Syene*): Kuvarssız granit, ortoklaz, mika, hornblentten oluşan platonik kayaç; bileşiminde bol miktarda alkali feldispat bulunan bir granit (TS). [*Siyenit* sözü, Mısır’ın Habeşistan sınırındaki bir şehri olan *Syene*’nin adından türetilmiştir.]

siyonizm (< Fr. *sionisme* < hlk.a.: *Sion*): XIX. yüzyıl sonlarında çeşitli ülkelerde Yahudilerce ortaya atılan, Filistin’de bağımsız bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan akım (TS). [*Siyonizm* sözü, Filistin’deki *Sion* dağının adından türetilmiştir.]

sura (< Hint. *sura* < y.a.: *Sürate*): 1. İnce, yumuşak bir ipekli kumaş. 2. Bu kumaştan yapılmış olan (TS). [*Sura*, adını, Hindistan’ın Gucerat eyaletindeki *Surate* şehrinde alır.]

süet (< Fr. *suede* < y.a.: *Suede, Swedish*): Yumuşak, yüzü ince havlı bir deri türü, podösüet (TS). [*Suede, Swedish* yer adından]

şal (< Hint. *shal* < y.a.: *Shaliat*): İlk olarak Hindistan’da dokunan ve oradan bütün dünyaya yayılan, özel motifleri olan değerli bir yün kumaş. 2. Kadınların omuzlarını örtmek için kullandıkları geniş atkı (TS). [*Shaliat*, Hindistan’da bir yer adı]

şampanya (< Fr. *champagne* < y.a.: *Champagne*): Açık renkli, tatlı ve köpüklü şarap (TS). [*Şampanya*, adını, Fransa’nın kuzeydoğusunda bulunan ve üzümüleriyle ünlü olan *Champagne* şehrinde almıştır.]

şantuk, şantung (< Çin. *şandung* < y.a.: *Şan-dung*): İlk kez Çin’de dokunmuş olan, genellikle yazlık giysi yapımında kullanılan, üzeri kendinden desenli, bir tür ipekli kumaş (TS). [*Shantung*, Çin’de bir yer adı olan *Şan-dung* adından almıştır.]

şarapnel (< Fr. *shrapnel* < k.a.: *Henry Shrapnel*): Patladığında etrafa küçük parçalar saçan bir tür top mermisi (TS). [*Şarapnel*, adını, mucidi olan *Henry Shrapnel* ‘in adından almıştır.]

şetlant (< *İng. shetland* < *y.a.: Shetland*): Shetland adalarında yetişen bir koyun türünün yününden yapılan kumaş, örgü vb. (TS). [*Şetlant*, adını, İskoçya'nın otuziki bölgesinden biri ve koyunlarıyla ünlü olan *Shetland* adından almıştır.]

şeytan (< *Ar. şeytan* < *k.a.: Shaittan, Satan*): 1. Hz. Adem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kışkırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis. 2. Kötü düşünceli, kötü niyetli kimse. 3. Çok kurnaz, uyanık kimse (TS). [*Şeytan* sözü, israiliyat kaynaklıdır ve *Shaittan, Satan*, din kitaplarındaki kötü kişi adından gelmiştir.]

şoven (< *Fr. chauvin* < *k.a.: N. Chauvin*): 1. Yurdunu, ulusunu içtenlikle ama körü körüne seven, bağınaz yurtsever kimse. 2. Şovenizm yandaşı kimse veya görüş (TS). // **şovenizm** (< *Fr. chauvinisme*): Kendi ulusunu öne çıkararak değişik ırk ve uluslar arasında düşmanlık yaratmayı amaçlayan ve bu yolda kışkırtmada bulunan aşırı akım (TS). [*Şoven* sözü, düşünceleri yüzünden *Nicolas Chauvin*'in adından gelmiştir.]

teflon (< *İng. teflon* < *mrk.a.: Teflon*): 1. Etilen ve flor karışımından elde edilen, yüksek ısıya dayanıklı ve sürtünme kat sayısı düşük plastik bir karışım. 2. İçi teflon kaplanmış olan, yemeği yakmayan, yapışmaz yüzeyli kap (TS). [*Teflon* adı, florlanmış etilen polimeri olan politetrafloroetilenin ticari marka adı olan *Teflon*'dan gelmiştir. Teflon, 1938'de Du Pont firmasından Roy J. Plunkett tarafından icat edilmiştir.]

temmuz (< *Ar. temmuz* < *k.a.: Tammuz*): Yılın yedinci ayı, orak ayı (TS). [*Temmuz* ayı, adını, Sümerlerin bereket tanrısı *Tammuz*'dan almıştır.]

terbiyum (< *Fr. terbium* < *y.a.: Ytterby*): Atom numarası 65, atom ağırlığı 159 olan, az bulunan bir element (TS). [*Terbiyum*, adını, İsveç'in Resarö adasındaki bir köy olan *Ytterby*'in adından almıştır.]

tergal (< *Fr. tergal* < *mrk.a.: Tergal*): 1. Terilen, sentetik polyester lifleri. 2. Bu iplikten yapılmış (TS). [*Tergal*, adını, *Tergal* ticari marka adından almıştır.]

terilen (< *Fr. terylene* < *mrk.a.: Terylene*): 1. Terilen, sentetik polyester lifleri. 2. Bu iplikten yapılmış (TS). [*Terilen*, adını, *Terylene* ticari marka adından almıştır.]

tokyo (*Jap. tokyo* < *y.a.: Tokyo*): Plastikten yapılmış, açık bir tür terlik (TS). [*Tokyo* adı, Japonya'nın *Tokyo* şehrinin adından gelmiştir.]

tomson (< *İng. thompson* < *Thompson*): Makineli tabanca, hafif otomatik silah (TS). [*Tomson*, adını, 1918 yılındaki mucidi ABD’li general *John T. Thompson*’un adından almıştır.]

topaz (< *Fr. topaze* < *y.a.: Topazos*): Alüminyum silikası ve florinden oluşan, kahverengi veya soluk sarı renkte, doğal olarak bulunan sert ve değerli taş, yada taşı (TS). [*Topaz*, adını, Kızıl Deniz’deki *Topazos* adasından almıştır.]

turkuvaz (< *Fr. turquoise* < *hbk.a.: Türk*): 1. Yeşile çalan mavi renkte değerli bir taş, turkuvaz mavisi, turkuvaz yeşili, firuze. 2. Bu taşın rengi. 3. Bu renkte olan (TS). [*Turkuvaz* adı, *Türk* kavim adından türetilmiştir.]

tül (< *Fr. tulle* < *y.a.: Tulle*): 1. Çok ince gözenekli pamuk, ipek veya sentetik dokuma. 2. Bu dokumadan yapılmış (TS). [*Tül*, adını, orta Fransa’daki Limousin Bölgesinde bulunan ve dokumacılığıyla ünlü *Tula* kasabasından almıştır.]

tüvit (< *İng. tweed* < *y.a.: Tweed*): 1. Taranmış yünden yapılan, çoğu iki renkte, spor giyecekler yapımında kullanılan kumaş türü. 2. Bu kumaştan yapılmış (TS). [*Tüvit*, adını, İskoçya’nın güneyindeki *Tweed* ırmağının adından almıştır.]

ütopya (< *Yun. utopia* < *k.a.: Thomas More-Ütopia*): Gerçekleştirilmesi imkansız tasarı veya düşünce (TS). [*Ütopya* sözü, *Thomas More*’un hayal ettiği ülkenin adıdır.]

vandal (< *Fr. vandal* < *hbk.a.: Vandal*): 1. Miladın ilk yıllarında Roma imparatorluğuyla yaptığı savaşlardaki acımasızlığıyla ün salan bir Doğu Germen halkı. 2. Bütün kültür ve sanata düşman, onların değerini bilmeyerek onları yakıp yıkan kişi veya halk (TS). [*Vandal* ve *vandalizm* sözü, m.s. V. Yüzyılda ortaya çıkan Doğu Germen kavimlerinden olan *Vandal* adından türetilmiştir.]

vaşington (< *İng. washington* < *y.a.: Washington*): İyi cins bir portakal ve karpuz türü (TS). [*Vaşington* adı, *Washington* şehir adından gelmiştir.]

vat (< *İng. watt* < *k.a.: James Watt*): Saniyede bir jüllük iş yapan bir motorun güç birimi (TS). [*Vat*, adını, mucidi *James Watt* (1736-1819) adından almıştır.]

vazelin (< *Fr. vaseline* < *mrk.a.: Vaseline*): Ham petrolden çıkarılan, merhem ve kremlerde kullanılan ve 31 derecede eriyen bir tür mineral yağ (TS). [*Vaseline* sözü, *water* ve *oil* sözlerinin birleştirilmesiyle elde edilmiş *Vaseline* ticari marka adından gelmiştir.]

venüs (< *Lat. k.a.: Venus*): Çoban yıldızı (TS). [*Venus*, adını, mitolojideki güzellik tanrıçası *Venus* kişi adından almıştır.]

vernik (< *Fr. vernis, varnish < k.a.: Berenice, Berenik*): Herhangi bir yüzeye ince bir tabaka olarak sürüldükten sonra katılarak saydamlaşan kuruyucu yağlar, reçine ve çözücülerden oluşan kaplama malzemesi (TS). [*Vernik*, adını, m.ö. 350’lerde yaşamış Mısır prensesi *Berenices* adından almıştır.]

verniye (< *Fr. vernier < k.a.: Pierre Vernier*): Doğrusal veya dairesel boyutların ölçülmesinde, ölçme duyarlılığını arttıran, çok küçük boyutların ölçülebilmesini sağlayan düzenek (TS). [*Verniye* sözü, bu ölçeği bulan Fransız matematikçi ve mucit *Pierre Vernier* (1580-1637)’in adından alınmıştır.]

volkmen (< *İng. walkman < mrk.a.: Walkman*): Yürürken veya bir taşıtta giderken hiç kimseyi rahatsız etmeden müzik dinlemeye yarayan, pille çalışan, kulaklıklılı, radyolu da olabilen, çok küçük kasetçalar. [*Volkmen*, adını, Sony Şirketi tarafından üretilen ve pazarlanan bir ticari marka olan *Walkman* sözünden almıştır.]

volt (< *Fr. volt < k.a.: Volta*): Elektromotor gücün veya gerilimin birimi (TS). [*Volt* adı, bu gücün mucidi *Alessandro Giuseppe Antonio Anastasio Volta* (1745-1827) kişi adından alınmıştır.]

3. SONUÇ

Temel kaynak olarak Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlük (2011) yayını kullanan bu yüksek lisans tezi, Efsun Bilgin tarafından 2015 yılında hazırlanmıştır. Türkçe Sözlük'te yer almayan, açıklanmayan, açıklamaları yeterli olmayan veya yanlış olan özel ad kaynaklı sözleri başka kaynaklarda da arayarak bugünkü Türkiye Türkçesi sözlüklerinde yer alan 275 madde başı elde edilmiştir.

Tezin amacı, bütün diller gibi Türkçenin de sözlüğünde belli bir yer tutan ve özel adların geliştirilmesiyle ortaya çıkan sözleri belirlemektir. Kültürel öğretilerinin bir dalı olan özel adların gelişmesi konusu, büyük ölçüde, bütün dilleri ilgilendiren evrensel bir öğretilerdir.

Çoğu pek çok dilde aynı, yani evrensel kullanımları olan bu sözler, genellikle çeşitli bilim dallarına ait adlandırma ve anlamlandırmalardan oluşmaktadır. Çalışmamız sonucu derlediğimiz 275 sözün 269'u alındıkları dillerde özel addan genel ada dönüşmüş olduklarını ve hemen hepsinin de dünyanın birçok dilinde ortaklaşa kullanıldıkları sonucuna vardık.

Türkiye Türkçesinde belirleyebildiğimiz 275 sözden 164 tanesinin Türkçe Sözlük'te genel ad gibi işlem gördüklerini ve bunların sözlük hazırlayıcıları tarafından bilinmediğini tespit etmiş olduk.

Sonuç olarak, özel adların geliştirilmesi, sözlüklerin kaynaklarından biridir.

KAYNAKLAR

İslam Ansiklopedisi (1988-2013), 44 Cilt., 1. Baskı.

Karaağaç, G. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, TDK yay., Ankara, 1. Baskı.

Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, TDK yay., Ankara, 1. Baskı.

Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*, Ankara 1. Baskı.

Meydan Larousse Ansiklopedisi (1969-1973), 12 Cilt, 1. Baskı.

Türkçe Sözlük, TDK yay., Ankara 2011, 11. Baskı.

İNTERNET KAYNAKLARI :

www.etimolojiturkce.com/

www.turkcebilgi.com/

www.wikipedia.org/



ÖZGEÇMİŞ

- Ad-Soyad** : Efsun BİLGİN
- Doğum Tarihi ve Yeri** : 01.01.1983 ELAZIĞ
- E-posta** : efsun.bilgin34@gmail.com
- Öğrenim Durumu** :
- Lisans** : 2007, Fırat Üniversitesi, Fakülte Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- Yüksek Lisans** : 2015, İstanbul Aydın Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans
- Lisans Bitirme Tezi** : **Nabi Divanı**
- Konu** : Nabi Divanı
- Tez Danışmanı** : Prof Sabahattin Kucuk
- Hazırlanma Yeri ve Yılı** : Elazığ - 2006